

Csillag Péter

AZ ERDÉLYI LABDARÚGÁS KÉRDÉSEI A MÁSODIK BÉCSI DÖNTÉS UTÁN (1940–1945)

A második bécsi döntés 1940. augusztus 30-án a trianoni határokat módosítva Magyarországhoz csatolta Székelyföldet, valamint Észak-Erdély és Partium jelentős részét, s a lépés a nyilvánvaló politikai, gazdasági és társadalmi következményeken túl a sportéletre is hatással volt. A legnépszerűbb és legnagyobb tömegeket mozgató sportágban, a labdarúgásban 1940 őszén 35–40 egyesületet kellett beépíteni a Magyar Labdarúgók Szövetsége (MLSZ) által szervezett bajnokságokba. Ezen felül anyagi támogatással megalapozni a működésüket, és ha szükség volt rá, adminisztratív és futballszakmai segítséggel hozzájárulni a sikeres helytállásukhoz.

A visszacsatolt területekkel kapcsolatban hangsúlyozott összetartozás-érzés üzenetének kézenfekvő eszközéül szolgált a labdarúgás. Presztízskérdésnek számított, hogy az erdélyi csapatok – de különösen a szellemi-kulturális ereje miatt kiemelt figyelmet érdemlő Nagyvárad és Kolozsvár együttese – zökkenőmentesen beilleszkedjenek a magyar labdarúgás rendszerébe, bizonyítékát adva az anyaország és Erdély gyümölcsöző egymásra találásának. Sokatmondó eredménnyel zárult a világháborús évek utolsó teljes és befejezett, 1943–1944-es idénye: a Nemzeti Bajnokság I. osztályában az aranyérmet a Nagyvárad Atlétikai Club (NAC) szerezte meg, a Kolozsvári Atlétikai Club (KAC) harmadik lett, a Magyar Kupában pedig a kolozsváriak csak a döntőben buktak el a Ferencvárossal szemben.

A felszínen mutatkozó Erdély-szimpatia mögött azonban feszültségek, törésvonalak is húzódtak. A futballban különösen domináns főváros–vidék szembenállás régóta rögzült hadállásaiban el kellett foglalnia a helyét a visszacsatolt országrésznek is, amely túrni kényszerült, hogy Budapestről kirendelt tisztségviselők igazgassák mindennapjait, így a labdarúgóéletét is. A világháborús évek erdélyi futballéletének fontos fejezete a zsidó szereplők sorsa, a zsidó gyökerű sportegyesületek visszaszorulása, majd teljes felszámolása. A tanulmányban bemutatom, hogy miként hatottak a politikai és társadalmi változások a térség labdarúgására a második bécsi döntéstől a romániai visszatagozódás időszakáig.

Erdély labdarúgása a két világháború közötti időszakban

A második bécsi döntés következtében Magyarország területe mintegy 43 ezer km²-rel bővült, népessége pedig 2,4 millió fővel gyarapodott,¹ és ez politikai, társadalmi

¹ *Ablonczy Balázs*: A visszatért Erdély 1940–1944. Bp. 2017. 47., 207.

és gazdasági következményei mellett, azokkal összefüggésben gyökeres változást hozott a sport, így a legnépszerűbb sportágnak számító labdarúgás terén is.² Az 1940 szeptemberében kezdődő változások, folyamatok és az 1944 őszén bekövetkező újabb impériumváltásig tartó „kis magyar világ”³ sportpolitikai törekvései, futballban érzékelhető érdekellentétei és háttérkonfliktusai a korábbi bő két évtized viszonyaiban gyökereznek, ezért szükséges érintőlegesen szólni az erdélyi labdarúgás 1918 utáni időszakáról.

A Romániához csatolt területek fejlett sportkultúrája, szerteágazó sporttevékenysége, kiépült sportegyesületi rendszere a két világháború között az ország sportéletének meghatározó mozzanatjává számított. A regátbéli vidékeken a sportmozgalom még gyerekcipőben járt, a Bukarestben már a századfordulón népszerű teniszt, a szűk kört érintő vívást és a főként külföldi vendégmunkások körében játszott futballt leszámítva a sportélet javarészt alkalmi eseményekre korlátozódott. Beszédes adat, hogy míg a magyar labdarúgó-válogatott első hivatalos mérkőzését már 1902. október 12-én lejátszotta,⁴ addig Románia csak húsz évvel később, 1922. június 8-án szerepelt először nemzeti csapatával. A Jugoszlávia elleni, 2:1-re megnyert belgrádi találkozón a magyar, zsidó és szász játékosok között egyedüli románként Aurel Guga csapatkapitány tűnt fel, ám ő is kolozsvári sportegyesület, a városi román értelmiség egyetemi csapatának számító Universitatea⁵ képviselőjében. A válogatott negyedik hivatalos mérkőzésén fordult elő első alkalommal, hogy Románia színeiben Erdélyen kívüli labdarúgó is pályára lépett.⁶ Példázza a kiegyensúlyozatlan erőviszonyokat az is, hogy az első

² 29 989 igazolt játékosa van az MLSZ-nek. Sportheirap, 1942. január 3. 5. A Magyar Labdarúgók Szövetsége 1940. december 31-én 19 760 igazolt labdarúgót tartott számon. Az új igazolások száma 1939-ben 5069 volt, 1940-ben – feltehetően részben már az erdélyi visszatért területek játékosainak is köszönhetően – 4290, 1941-ben pedig 9229. Utóbbi növekedés szintén jelentős mértékben az időközben regisztrált erdélyi futballistáknak tudható be, az 1941 áprilisában visszacsatolt Bácska, Baranyai háromszög, Muravidék és Muraköz pedig összesen 1450 új igazolást jelentett.

³ Kis magyar világ – Észak-Erdély 1940–1944 között. Szerk. Sárándi Tamás – Tóth-Bartos András. In: Erdélyi Magyar Adatbank. (<https://bit.ly/41JR6Kg>, letöltés 2022. aug. 18.) A korszak történelmi ismereteinek fontos forrásául szolgáló digitális szövegtár címe visszatérő meghatározása Észak-Erdély vonatkozó korszakának, több cikkben felbukkan, sőt B. Nagy Tibor témába vágó, 31 perces dokumentumfilmje is ezt a címet viseli.

⁴ Ausztria–Magyarország 5:0. Bécs, WAC-pálya, 500 néző.

⁵ A Societatea Sportivă a Studenților Universitari 1919. november 23-án kezdte el működését, alapítójaként a Magyarderzsén született megbecsült orvost, Iuliu Hațieganu professzort tartják számon. Manapság az ő nevét viseli Kolozsváron az orvosi és gyógyszerészeti egyetem, illetve az egyetemi sportpark. Jellemző tiszteletudó magatartására és elismertségére, hogy Szoboszlay Miklós (1925–2019), az Universitatea későbbi kapusa elmondása szerint úgy társalgott vele, hogy a román orvos szintiszta magyar nyelven szólott hozzá, a magyar futballista pedig illendőségből románul válaszolt. Lásd *Cristian Aszalos: Ultimul cavaler al fotbalului romantic. Kolozsvár 2016.*

⁶ *Boros Miklós: A nagy erdélyi-regáti „focimeccs”. A román válogatott vidéken.* (<https://bit.ly/3N24rcE>, letöltés 2022. aug. 18.)

labdarúgó-világbajnokságra, az 1930-as uruguayi tornára kiutazó román válogatott húszfős keretében mindössze öt román játékos szerepelt a tizenöt erdélyi magyar, szász és zsidó mellett. A román nemzeti bajnokságot az 1921–1922-es idényre írták ki először, az első évek siker csapatának a Temesvári Kinizsi (Chinezul Timișoara) számított, amely sorozatban hat aranyérmet szerezve 1927-ig őrizte megkérdőjelezhetetlen elsőségét. Nem véletlen, hogy a fagyos évek után lassan élénkülő magyar–román futballkapcsolatok első baráti lépéseként Temesvár és Budapest városi válogatottja között szerveztek mérkőzést 1926-ban (a bánságiak nyertek 2:0-ra, a pesti visszavágón 1:1-es döntetlen született), 1927-ben pedig a magyar professzionális válogatott Temesváron játszott – némi politikai botrányral és magyarelles tiltakozással kísért – mérkőzést (2:2), mielőtt pályára lépett volna Aradon a román nemzeti csapat ellen. A politikailag érzékeny, Bukarestből már előzetesen is aggodalommal várt találkozóra végül nem került sor, Arad katonai parancsnoka ugyanis a pályán melegítő csapatok közé lépve leküldte a katonajátékosokat, ezzel gyakorlatilag ellehetetlenítve a román válogatott szereplését. A román futballvezetők aggodalmára okot adhatott, hogy értesülésük szerint az 1926. június 12-ei Magyarország–Franciaország (13:1) mérkőzésen a magyar közönség soraiban irredenta tüntetés hangjai hallatszottak.⁷ A következő években Bukarest – részben az erdélyi sport szakmai értékeinek felhasználásával – eredményességben, infrastruktúrában és a sportkultúra egyéb területein is látványosan felzárkózott a nyugati országrészhez, a viszonyok kiegyensúlyozottságát jelezte, hogy az 1930-as években a tíz kiírásból ötször erdélyi (egyszer a resicabányai UD Reșița, négyszer a temesvári Ripensia), ötször bukaresti (mind az öt esetben a Venus București) nyerte meg a román élvonalbeli bajnokságot. A román főváros már a legjobb erdélyi magyar futballistáknak is vonzó karrierállomást jelentett, az 1940-es hatalomváltást követő futballdiplomáciai viták egyik legindulatosabb témája éppen az addig Bukarestben játszó, a második bécsi döntés után azonban magyarországi csapathoz igazoló játékosok státusa lett. Bodola Gyula, a későbbi évek legnagyobb erdélyi futballcsillaga, az 1944-ben bajnoki aranyérmes Nagyvárad AC kulcsembere is közéjük tartozott, a Venus București csapatát hagyta el a nagyváradiai kedvéért. Hogy szolgálatai mennyire hiányoztak a román labdarúgásnak, jól mutatja, hogy 1931 és 1939 között 48 mérkőzésen 30 gólt szerzett a román válogatottban, és ezekkel a mutatókkal 34, illetve 58 évig

⁷ *Csillag Péter*: Kapufák és kényszerítők. Futball a 20. századi magyar történelem árnyékában. Bp. 2020. 112–118. Végül mégis megrendezték az aradi eseményt, csak némiképp más keretek között. Temesvár–Nagyvárad–Arad kombinált erdélyi csapat néven játszotta le a mérkőzést a hazai csapat a Budapesti Kombinálttá átminősített, végül 3:1-re győző magyar professzionális válogatott ellen. Érdeklőség, hogy a zavarodott helyzetben már nem volt mód új szerelést találni, így az erdélyi fél mégiscsak román címeres mezben lépett pályára.

román csúcstartónak számított, 1940 és 1948 között azonban – a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) akkori enyhe szabályozását kihasználva – már a magyar válogatottban szerepelt (13 mérkőzésen 4 gólt ért el). A harmincas évekbeli román válogatottsága nem jelentett érzelmi, identitásbeli kötődést, miként az a halála előtt három évvel adott budapesti interjújából is kiviláglott. „A magyar, a székely szív mindig hevesen dobogott bennem. A kínok kínját éltem, éltük át, amikor 1936, majd 1939 októberében Bukarestben a román válogatott mezében kellett játszani a magyar fiúk ellen. Képzelden el egy olyan csapatot, amelyikből a magyar Himnusz akkordjai alatt, heten, ott a pálya közepén hangosan sírtunk.”⁸

A bukaresti előretörés mentalitástörténeti olvasatáról figyelemre méltó megállapítást tett Borsi-Kálmán Béla: „Az energikus adminisztratív centralizáció, a Bukarest-központúság eltökélt és tüzzel-vassal megteremteni igyekvő szándéka [...] ádáz versenyhelyzetet teremtett a közép-európai mentalitást, munka-éthoszt, erkölcsi és viselkedésnormákat, magatartásformákat továbbvivő, szociológiailag és társadalompolitológiailag a (magyar) »úriember« kategóriába sorolható – magyarul rendszerint anyanyelvi szinten beszélő és író – erdélyi román intelligencia és az ó-királyságbeli (regáti, főként bukaresti, igen gyakran görög vagy balkáni eredetű) elit között.”⁹ Ha nem is tekinthető hiteles és elfogulatlan történeti forrásnak – a második bécsi döntés nyomán a magyar honvédség erdélyi bevonulásáról lelkesülten közvetítő – Pluhár István rádióriporter munkája,¹⁰ a magyar sportegyesületek történetét feldolgozó 1942-es könyvének alábbi megállapításából nem nehéz kikövetkeztetni, miként értékelték a magyar sport szereplői utólag a sportbeli lemaradás lélektani hátrányát ledolgozni igyekvő román sportpolitika erdélyi működését. „Ez a körülmény [tudniillik az erdélyiek sportban megmutakozó fensősége – Cs. P.] éppen úgy sértette a román önértetet, mint ahogy az új hatalmak azonnal meglátták azt is, hogy a régi, a magyar sport gyökérzetéből kinőtt egyesületek a magyar szellemiségnek, magyar művelődésnek és magyar érzésnek a továbbhordozói és fejlesztői. Meg is indult ellenük a hadjárat, hogy tönkretételükkel a magyar élet eme erős várai leomoljanak. Romániában a kolozsvári, nagyvárad, marosvásárhelyi, temesvári és a székelyföldi és sok, más városbeli egyleteknek olyan kálváriát kellett végigjárniok, hogy azoknak két évtizedes története évszázadokra szóló példázója lesz a magyar sportművelődés céltudatos szétrombolásának.”¹¹ A külső nehézségeket ráadásul ritkán sikerült összefogással ellensúlyozni, az erdélyi magyar sportélet belső repedéseinek érzékeltetésére

⁸ *Boskovics Jenő*: Lelkecskéim, legyetek Csaba királyfiék. Népsport, 1989. március 16. 2.

⁹ *Borsi-Kálmán Béla*: Nemzetépítés és nemzettudat a futball tükrében. A magyar, francia és román példák. In: Sport, politika és történelem. Szerk. Károlyi Elisabeth. Fehérvárcsurgó 2014. 112.

¹⁰ *Ablonczy B.*: A visszatért Erdély i. m. 51.

¹¹ Magyarországi sportegyesületek története. Szerk. Pluhár István. Bp. 1942. 18.

álljon itt két példa. Az első egy önkritikus mondat a *Nemzeti Sport*nak küldött 1921-es erdélyi jelentésből: „Nyugodtak lehetnek Csonka-Magyarországon, mi nem felejtjük el magyar voltunkat, aminek legékesebb bizonyítéka az a veszekedés, mely a magyar egyesületek között állandó.”¹² A másik egy elgondolkodtató kolozsvári olvasói levél 1941-ből a városi magyar polgárság keresztény szellemű klubjának, a Kolozsvári Atlétikai Clubnak korábbi viszontagságairól: „1930-ban a gazdasági romlás a KAC-ot alapjában rendítette meg. Az egyesület egymás után építette le kereteit, felmondotta gyönyörű klubhelyiségét, elvesztette tagjainak 80 százalékát, és megkezdte azt az utat járni, amely a mai állapothoz elvezetett. [...] Az anyagi összeomlást még jobban elősegítette a román államnak ellenséges magatartása. Nem volt senkiben merészség megkísérelni a lehetőségeket, és maradt minden tíz éven keresztül ugyanabban az állapotban. Az erdélyiek által sokat emlegetett elnyomatás alatti társadalmi egység – ha ugyan meg volt – a KAC-ot nem segítette. [...] Átvészeltük a megszállás éveit, de ennek az átvészelésnek a szó szoros értelmén kívül alig volt jelentősége. Talán csak annyi, hogy az életerős, sportolni vágyó ifjúság kis része otthonra talált, a város társadalma pedig csekély áldozattal létrehozott kisebb-nagyobb érdeklődéssel kísért sporteseményeket, és minden évben egyszer felvonult a KAC-bálon. Így zárult le a circulus vitiosus. A nyomorúságos jövedelmek nyomorúságos tervekre jogosítottak, és a nagyvonalúság helyett jött felénk a fenntartást célzó munkaterv.”¹³

Az átalakulás időszaka – a futball mint a nemzetpolitika szimbolikus terepe

Történelmileg kiélezett helyzetekben jellemzően a szokottnál is szorosabbá válik politika és futball viszonya; 1940-ben a sportági függetlenség legfeljebb jelentéktelen szakmai kérdésekben érvényesült, a magyarországi labdarúgás irányítása deklaráltan az állam kezében volt. A keresztény és nemzeti szellemű futballvezetés biztosítására hivatkozva 1939 júniusában az Országos Testnevelési Tanács (OTT) javaslatára belügyminiszteri rendelettel felfüggesztették az MLSZ és a Játékvezetői Testület autonómiáját. A futballszövetség élére miniszteri biztосként Gidófalvy Pált, a magát székely származású reformátusnak valló hódmezővásárhelyi tiszteletbeli tanácsnokot, a Dél-magyarországi Labdarúgók Alszövetségének elnökét nevezték ki. A Játékvezetői Testület vezetésével pedig Gálffy András¹⁴ bízták meg, akinek kulcsszerep jutott a második bécsi döntést

¹² Erdélyi levél. *Nemzeti Sport*, 1921. szeptember 24. 5.

¹³ *Mátrai Béla*: Lenni vagy nem lenni. *Ellenzék*, 1941. december 24. 15.

¹⁴ Neve a korabeli forrásokban gyakran Gálffy Endreként szerepel.

követően, hiszen rá hárult helyettes miniszteri biztosi minőségben az MLSZ új, erdélyi kerületének kiépítése, a visszatért területek szereplőinek betagozása a magyar futballszövetség rendszerébe. Az erdélyi sajtóban kolozsvári származásúként emlegetett¹⁵ Gálffy András agilis fellépése, határozott és gyakorlatias vezetői stílusa alighanem sokat segített a kezdeti kaotikus állapotok rendezésében.¹⁶ Novemberben a rá kiszabott munkát elvégezve fényes bankettel búcsúzott Kolozsváron kerületi tisztségétől, az MLSZ főtítkáráként és a Játékvezetői Testület elnökeként azonban a későbbiekben is elkötelezetten támogatta az erdélyi sportegyesületeket, amelyeknek útját – talán a sportvezető szerepétől nem függetlenül – az első hónapokban feltűnően sokszor egyengették kedvező játékvezetői döntések. Munkásságát az *Ellenzék* napilap 1940 októberében némi párosszal és a korra jellemző nemzeti felhanggal így értékelte: „Folyó év szeptember 27-én egy általános szeretetnek és tiszteletnek örvendő ember, [...] Gálffy András jelent meg a város utcáin, hogy áthangolja, magyarrá szervezze a visszacsatolt részek labdarúgását. Egy hónapja ennek, és most már Nagyváradtól Székelyudvarhelyig ismét élet lett a sporttelepeken. Magyar élet, magyar labdarúgás, boldogság. Gálffy nagyszerűen oldotta meg eddigi feladatát. [...] Boldogan, sokat szenvedett magyar szívünk kimondhatatlan örömeivel állapíthatjuk meg, a nehéz munka sikerült. Magyarul futballozunk Erdélyben.”¹⁷

Hogy mit értettek a korabeli sportélet vezetői a „magyarul futballozni” kifejezésen, Szegedi Péternek *Az első aranykor* című könyvében hivatkozott példák segítségével válik világossá. Gidófalvy Pál 1939 novemberében kötelezte az ifjúsági csapatok játékosait és a közönséget, hogy a mérkőzések elején és végén „Szébb jövőt!” és „Adjon Isten!” kiáltással köszöntsék egymást, később elrendelte, tűzzék ki a magyar zászlót valamennyi stadionban a legfőbb helyre, és ugyanebben

¹⁵ Gálffy András... kezdetű hír. *Ellenzék*, 1940. november 22. 7. Kolozsvári származásának ellentmond, hogy a városi napilap beszámolója szerint szüleit Szatmárnémetiben látogatta meg.

¹⁶ Amikor a miniszteri biztos „kalákába” jár dolgozni. *Ellenzék*, 1941. november 3. 15. Jellemző praktikus gondolkodására, hogy amikor 1941 őszén a kolozsvári kisebb egyesületek a pályahiányra és a rossz pályaviszonyokra panaszkodtak, „...az asztalra csapott és felkiáltott: »Uraim, vagy csinálunk sportot, vagy beszüntetjük a futballt. Sportemberek vagyunk, menjünk, és javítsuk ki magunk a Haggibor és a baromtéri pályákat. Magam is megyek dolgozni – szolt –, csak egyetlenként négy-öt embert kérek.« A meglepő bejelentés pillanatok alatt nagy lelkesedést váltott ki a megjelentekből, akik azonnal ásót, kapát és öt-öt embert ajánlottak fel a »kalákára«. És szombaton már harminc izmos labdarúgó – élükön Gálffy miniszteri biztossal – lapátolta, egyengette a Haggibor-pálya »búvóhelyeit«.”

¹⁷ Egész Erdélyben megkezdődtek a bajnoki mérkőzések. *Ellenzék*, 1940. október 24. 7. Habár Gidófalvy Pál és Gálffy András ezekben az időkben még közös szerepet játszott, a második világháborút követően a volt miniszteri biztos letartóztatása miatt kényszerű szakításra került sor közöttük. Közös erdélyi tevékenységüknek azonban egy haszna mindenképpen volt: hatalmi törekvéseikben mindig számíthattak Erdély támogatására. Erre kiváltképp nagy szükségük volt 1941 elején, amikor a minisztériumi mandátumától megfosztott Gidófalvy Pál immár független jelöltként pályázta meg az MLSZ elnöki székét. Számításai bejörttek, a lekötözött Erdély elsőként sorakozott fel mögötte.

az időben kezdeményezés indult a kereszt kötelező kifüggesztésére a vidéki futballszövetségi tanácsstermekben. A magyar gyökerek tiszteletét, a nemzeti hagyományok ápolását célozta az MLSZ 1942-es újítása, amellyel a Nemzeti Bajnokság II. osztályának kerületi alapon szerveződő ligáit egy-egy történelmi alakról nevezte el Mátyás-, Rákóczi-, Zrínyi-, Wesselényi- és Széchenyi-csoportnak.¹⁸ Erdélyben 1940 őszén a kiemelt mérkőzések előtti felvezetés fontos elemeként jelentek meg a nemzeti szimbólumok, lobogott a piros-fehér-zöld zászló, szólt a Himnusz, az Erdély-induló és az MLSZ előterjesztése nyomán az anyaország stadionjaiban már 1938-ban felhangzó Magyar Hiszekegy. A visszatért erdélyi rész iránt megnyilvánuló, szólamok szintjén is hangsúlyozott rokonszenv és az említett magyar nemzeti szellem csúcsondott ki Gidófalvy Pál beszédében, amellyel 1940. október 14-én köszöntötte a kolozsvári stadionban az Erdély–Ferencváros ünnepi mérkőzés résztvevőit: »Az MLSZ és százezer magyar labdarúgó hódolatát, tiszteletét hozom ide, a nagy magyar Alföld, a Dunántúl, a visszatért Felvidék és Kárpátalja labdarúgóinak soha szét nem szakítható találkozását. Itt fogadjuk ezen a helyen, hogy a magyar labdarúgás százezres tábora minden magyar értéket segít, támogat. Mátyás király, nagy magyar király, köszönt téged és Erdélyt a csonka haza minden fiatal labdarúgója a magyar labdarúgás jelszavával: »Szébb jövőt!« A sokezeres tömeg zúgta rá: »Adjon Isten!«¹⁹

Az erdélyi labdarúgás a nyilvánosság tömegeket megmozgató színtereként sajátos eszközzel szolgált az érzelmi propaganda érvényesítésére, és szinte magától értetődő módon élt is vele az államilag irányított futballszövetség. Az anyaország és Erdély egymásra találásának tudatosan is felszínen tartott öröme alkalmas volt a magyarság összetartozás-tudatának erősítésére, így érzelmi mellett politikai haszonnal is kecsegtetett. A korabeli vezetőség ideológiai és nem mellékesen honvédelmi elképzeléseivel tökéletes összhangban állt a boldog egyesülés mítoszának megőrzése, egyúttal a figyelem elterelése a visszatért területek gazdasági, infrastrukturális és kulturális bekapcsolásának nehézségeiről, problémáiról. A rendhagyó történelmi pillanat sajátos lehetőségekkel kecsegtetett. Az MLSZ első embere Erdély labdarúgását „a magyar sportélet legkedvesebb fia”²⁰ fordulatlanul jellemezte, a nemzeti összefogásra pedig a világháborús idők katonai megközelítése is okot adott. Nem véletlenül fogalmazott így Gálffy András: „Az új Magyarország labdarúgósportha katonákat nevel a hazának, és már itt tökéletes

¹⁸ *Szegedi Péter*: Az első aranykor. A magyar foci 1945-ig. Bp. 2016. 454–455.

¹⁹ „Erdély futballsportha jelen pillanatban magasabb nívón áll, mint az anyaországé” – írják a fővárosi lapok. *Ellenzék*, 1940. október 15. 7.

²⁰ Ünnepi közgyűlése volt tegnap az MLSZ és JT erdélyi tagegyesületeinek. *Ellenzék*, 1941. február 24. 7.

fegyelmet követel az ifúságtól. Ezt sehol, senki ne felejtse el többé, se játékos, se egyesület!”²¹

Nem is felejtette: a magyar futballélet militarizálódó szelleme a katonai nyelv fordulatainak beszüremkedésén túl a honvédtisztek sportvezetői szerepvállalásán és az erőszakos esetek elszaporodásán is tetten érhető, a leventemozgalom 1941-es serkentése az állami szándék pontos leképeződése²² – idővel egyre inkább elmosódtak a határok a hagyományos és a katonai sportélet között. Jellemző, hogy amikor 1944 májusában és júliusában Kolozsváron futballmérkőzést rendeztek a városi honvédek és a német katonák között, a honvédcsapat tagjai között négy, illetve három KAC-futballistát találunk.

Ami a labdarúgás nemzeti tartalmát illeti, nem példa nélküli a magyar sportirányítás törekvése. A futball politikai, szociológiai hátterét kutató Richard Giulianotti a *Football, a Sociology of the Global Game* című könyvében rávilágított, hogy a futball nemzeti identitásformáló hatását már évtizedekkel korábban igyekeztek hasznosítani a nemzeti egységet szem előtt tartó közösségek vezetői. „A labdarúgás egyike a nagy kulturális intézményeknek, mint az oktatás, a média, és ezekhez hasonlóan alakítja, mélyíti a nemzeti azonosságtudatot bárhol a világban. A sportág nemzetközi terjedése a 19. század végén és a 20. század elején egybeesett azzal az időszakkal, amikor Európa és Latin-Amerika számos nemzete éppen a határait igyekezett véglegesíteni, egyúttal kialakítani a kulturális identitását. [...] A nemzetek megfogalmazták »hivatalos történelmüket«, meghatározták hőseiket, akik az ellenséges erőktől megvédték a »népet«. A tömegkultúra ehhez tette hozzá a maga esztétikai és ideológiai elemeit. A sportesemények, és azon belül a futballmérkőzések a törekvés legfontosabb kellékei lettek. Lehet, hogy az ország különböző részeiről, városaiból színre lépő csapatok között él a helyi rivalizálás, ám csakis a nemzeti bajnokság egyesítő keretein belül. A válogatott találkozókra a csapat a modern nemzetet testesíti meg, gyakran szó szerint az ország zászlajába burkolózik, és a meccseket a himnusz közös éneklésével kezdi.”²³ Más kérdés, hogy az 1930-as, 1940-es évek fordulóján a nemzeti kifejezés a magyar közéletben, így a labdarúgásban is egyre markánsabban párosult a „zsidómentes” jelentéssel, ami a futballéletben is súlyos diszkriminációval és tragikus következményekkel járt. Erdély jelentős zsidó közösségekkel, következésképpen

²¹ Pontosan 11 órakor kezdődik vasárnap délelőtt a Színkörben az Erdély–Budapest ökölvívó mérkőzés. *Ellenzék*, 1940. november 15. 7.

²² *Spáczay Hedvig*: A Honvédelmi Minisztérium szervezési változásai a Horthy-korban. III. 1941–1945. *Levéltári Szemle* 23. (1973) 445. „A Kormányzó 1941. július 18-án kelt és az ifúság katonás szellemű neveléséről és a testnevelés erőteljesebb végrehajtásáról szóló Legfelsőbb Elhatározása alapján elkészült a HM em. I/a. osztály 44.601 számú, 1941. július 22-én kelt rendelete a leventeképzés vezető szerveinek átszervezésére.”

²³ *Richard Giulianotti*: *Football, a Sociology of the Global Game*. Cambridge 1999. 22.

erős sporthagyományokkal büszkélkedett, a Max Nordau által meghirdetett Muskeljudentum sportmozgalom szellemében kiépült cionista egyesületi hálózat olyan karakteres egyesületeket foglalt magába, mint a szatmárnémeti Bar-Kochba, a nagyváradi Makkabea, a brassói Ivria, a temesvári Kadima, az aradi Hakoah, a máramarosszigeti Sámson vagy éppen a kolozsvári Haggibor. Mint később utóbbi egyesület példáján keresztül is láthattuk,²⁴ a magyar futballban foganatosított zsidóellenes intézkedések fokról fokra szorították vissza a labdarúgás zsidó származású szereplőit az aktív részvételtől az 1942-re elért teljes ellehetetlenülésig, amely a nyilas hatalomátvételt követően a sportélet jó néhány zsidó tagja esetében is a fizikai megsemmisülésig fokozódott.

Erdély sportegyesületei a visszacsatolást követő időszakban

Észak-Erdély és Székelyföld visszacsatolása nyomán számos, korábban román fennhatóság alatt működő, futballcsapatot szerepeltető sportegyesület került az MLSZ felügyelete alá. Pontos számadatokkal nehéz szolgálni, és ennek oka nemcsak a korabeli sajtóban megjelent ellentmondásos statisztikák kuszasága, hanem az 1940 szeptemberétől 1941 nyaráig tartó átrendeződéssel járó folyamatos változás. Új magyar sportegyesületek alakultak vagy régiék születtek újjá, miközben némely helyi román csapat működése a kezdeti kecsegtető ígéretek ellenére bajossá vált, megszűnt vagy kényszerűségből áttelepült a román államhoz tartozó Dél-Erdélybe. A magyar futballvezetők nyilvános beszédeikben kétségtelenül igyekeztek megnyugtadni a nemzetiségi klubokat, biztosítva a zavartalan fennmaradásukat, ám a dél-erdélyi magyarság érdekeit szem előtt tartó, viszonyossági nemzetiségi politika²⁵ a gyakorlatban kevésbé érvényesült. „A román, német stb. egyesületeknek ugyanolyan jogaik vannak, mint a magyaroknak, és így úgy a román, mint a más nemzetiségű egyesületek tovább folytathatják működésüket”²⁶ – ígérte 1940. szeptember 16-án Kolozsváron Gidófalvy Pál, és az MLSZ-vezér biztatására az Universitatea és a Victoria azonmód jelezte, hogy a magyar szövetség keretei között is játszana tovább. Ehhez képest a román egyetemi csapat két héttel később már – az áttelepülő egyetemet követve – Nagyszebenben lépett pályára, a Victoriáról pedig ez volt az utolsó megjelent sajtóhír.

Az észak-erdélyi futballélet mezőnyének 1940 őszi állapotáról megbízható tájékoztatást kapunk a Nemzeti Sport 1940. október 27-én megjelent cikkéből, amely az OTT adataira hivatkozva közli, hogy Erdélyben addig 36 egyesület

²⁴ *Csillag Péter*: Cionizmus a pályán. In: *Oldalvonal*. A magyar futball elfeledett történetei. Bp. 2021. 92–99.

²⁵ *Ablonczy B.*: A visszatért Erdély i. m. 81.

²⁶ *Összeolvadt Erdély és az anyaország sportélete*. *Ellenzék*, 1940. szeptember 17. 7.

szervezését fejezték be, és meg is indultak a versengések 64 csapat részvételével (a különbség magyarázata, hogy egy egyesület több futballcsapatot – így tartalék vagy ifjúsági csapatot – is nevezhetett). Kiderül továbbá, hogy az MLSZ 72 erdélyi játékvezetőt vett nyilvántartásba, a betagozódó egyesületek segítségével pedig 39 800 pengő értékben adott pénzbeli és természetbeni támogatást.²⁷ Az OTT helyébe lépő Országos Sport Központ (OSK) értekezletén 1943 júniusában Varga Jenő, a vezető sportszervezet erdélyi kerületi vezetője szolgáltatott részletes statisztikákat, amelyek alapján Erdélyben ekkor 317 bejegyzett, sportra orientált egyesület működött (a harci szellemre jellemző, hogy közülük 235 csak lövészet-re szakosodott), a teljes mezőnyből 47 egyesület foglalkozott labdarúgással. Egy labdarúgó-szakosztályra a régió népességszáma alapján átlagosan 59 156 lakos jutott, míg a 31 számon tartott labdarúgópályára 74 527.²⁸ Az erdélyi labdarúgás súlyát és az említett 47 egyesület országos rendszerben képviselt hányadát érzékelteti, hogy az MLSZ 1941 januárjában 520 működő tagegyesületet tartott számon.²⁹ A hivatkozott források szerint az erdélyi futball egyesületek szerinti arányát országos szinten 7-9%-osra becsülhetjük, azzal a megjegyzéssel, hogy a növekvő egyesületszám miatt 1940 és 1944 nyara között bővülő tendenciát figyelhetünk meg. Nem kérdés a korabeli lapokban kellőképpen hangsúlyozott statisztikákat olvasva, hogy volt is egyfajta elvárás a sportsajtóval szemben a fejlődés érzékeltetésére. Sokat elárul a központi szándékról az eredetileg szóbeli közlésre szánt, utólag bizalmasnak nyilvánított levél, amelyben az OSK kilenc sportági szövetséget kér fel a kedvezőtlen cikkek jelentésére (a javításokat az eredeti dokumentum alapján jeleztem). „A magyar sporttársadalom tudatában van annak, hogy a sajtó a sport népszerűsége szempontjából a testnevelés ügyének igen értékes szolgálatot tett. A magyar újságíró társadalom legnagyobb része mindvégig lelkesen karolta fel a sport ügyét, azonban a magyar egyes hírlapok és a magyar hírlapírók részéről fordultak elő olyan cselekmények is, amelyeket a sport szempontjából káros ténykedésnek kell minősíteni. [...] A fentiek alapján felkérem a tekintetes Elnökséget, hogy a jövőben esetleg előforduló minden olyan esetet, amely a hírlapi sporttudósítással kapcsolatban a testnevelés érdekét sérti, haladéktalanul jelentse az Országos Sport Központnak, hogy Központunk az Országos Magyar Sajtókamara útján az ilyen cselekményeket megtorolhassa megvizsgálhassa és esetleg megtorolhassa.”³⁰

²⁷ Ülést tartott az OTT négyes bizottsága. Nemzeti Sport, 1940. október 27. 1.

²⁸ 317 egyesületben sportolt Erdély ifjúsága az OSK erdélyi kerületében. Ellenzék, 1943. június 9. 7.

²⁹ 520 működő tagegyesülete van az MLSZ-nek. Nemzeti Sport, 1941. január 10. 3. Ebben a kimutatásban még értelemszerűen nem szerepeltek az 1941 tavaszán csatlakozó délvidéki egyesületek.

³⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium. Országos Sport Központ (a továbbiakban: HU-MNL-OL-K 720)

A testnevelés ügyének tett szolgálat sajátos értelmezése lehetett az adatok manipulálása, de erre nem volt feltétlenül szükség a bővülés igazolásához. A sport növekvő népszerűsége a háborús évek alatt félig-meddig európai jelenség volt. Simon Kuper újságíró, sporttörténész így idézte fel Hollandia német megszállás alatti időszakát: „A megszállás évében, 1940-ben kicsivel több mint négymillió jegyet adtak el sporteseményekre. 1943-ra a szám elérte a nyolcmilliót. A sportklubok nem győzték fogadni az újabb és újabb tagokat. A háború alatt a hollandok több könyvet olvastak, színházi darabot vagy filmet láttak, mint korábban, de a szórakozás egyetlen ága sem fejlődött olyan tempóban, mint a sport.”³¹

Ünnepi mérközések, jelképes üzenetek

A magyar honvédség 1940. szeptember 5-én megkezdett erdélyi bevonulását követő hetekben a sportérintkezéseket is meghatározta a huszonkét évnyi román uralom utáni felszabadulás és az ünnepi egymásra találás érzése. Az OTT a hazai sportélet vezető szerveként szeptember 11-én a visszacsatolás utáni teendők sarkalatos pontjaként jelölte meg az erdélyi sportélet mihamarabbi újraindítását és megszervezését, erre buzdítva a sportági tagszövetségeket is. Nyitottan fogadták a biztatást, a következő hónapokban számos atlétikai, ökölvívó-, úszó-, vívó-, tenisz-, korcsolya- és síversenyt rendeztek a visszatérés alkalmából. Kiemelkedett a díszesemények sorából az októberben megrendezett Budapest–Kolozsvár váltófutás, amelyen válogatott atléták vitték Erdély fővárosába az anyaország – konkrétan az OTT és a Magyar Atlétikai Szövetség – üdvözlését a körtefából faragott váltóbotba rejtve: „Kolozsvár szabad királyi város közösségét az Országos Testnevelési Tanács mint az egyetemes magyar sport országos sporthatósága meleg szeretettel köszönti a keleti és az erdélyi országrészek visszatérésekor. A súlyos megpróbáltatások után ősi magyar szellemben, testvéri szeretettel és szívből jövő megértéssel egyesüljön a magyar sport a szebb magyar jövő kiharcolására. Kelt Budapesten, 1940. évi október hó 19-én. Az Országos Testnevelési Tanács, dr. Prém Lóránt ügyvezető alelnök.”³²

Az ünnepségek sorában megkülönböztetett szerep jutott a labdarúgásnak, az MLSZ egyik legfőbb feladatának tekintette, hogy lehetőséget teremtsen az erdélyi és az anyaországi csapatok mérközéseire és méltó találkozására. Ennek szellemében szeptember 24-én elhatározta az úgynevezett Erdély Nap megszervezését, amelynek kommunikációja és nehézkes előkészítése azonban már előrevetítette

³¹ *Simon Kuper: Ajax, the Dutch, the War. Football in Europe During the Second World War.* London 2003. 92–93.

³² Mit üzent az anyaország a visszatért Kolozsvárnak? *Ellenzék*, 1941. október 23. 7.

a következő időszak egyik jellemző problémáját, a budapesti futbalszereplők mérsékelt lelkesedését a messzi erdélyi utazások iránt. Az eredeti terv azt sugallta, hogy a helyi futballélet serkentésére anyaországi csapatok sora indul útnak Erdélybe, végül az 1940. október 6-án – a Magyarország–Németország (2:2) válogatott mérkőzés napján – rendezett, több helyszínes programcsokor a két B-válogatott párhuzamos fellépése ellenére a klubok szintjén másodrendű kínálattal szolgált. Az aznapi résztvevők és eredményeik: Kolozsvár–Magyarország B-válogatottja 1:2, Nagyvárad–Magyarország B-válogatottja 2:4, Szatmári SE–Gamma 0:6, Nagykárolyi AK–Szolnoki MÁV 0:5, Nagybányai SE–Törekvés 2:3.³³ Az öt mérkőzés mérlege magáért beszél, az anyaországiak fölénye az erdélyi futbalsajtóban sugallt értékeire gondolva bántóan kidomborodott, mind az öt helyi csapat kikapott. Már csak a balul sikerült futballnap miatt is kívánatosnak tűnt, hogy az Erdély és az anyaország egymásra találását fémjelző legnépszerűbb esemény, az október 13-án Kolozsváron megrendezett Erdély válogatott–Ferencváros díszmérkőzés biztató üzenettel szolgáljon a visszatért részek erejét illetően. A forgatókönyv nem is alakulhatott volna kedvezőbben: a Ferencváros meglepően súlyos, 6:2-es vereséget szenvedett 12 ezer néző előtt a sétatéri pályán. „Kolozsvár egész sporttársadalma kint van a mérkőzésen, de itt van a felszabadult Erdély legtávolabbi zugából is minden egyesületi vezető. A Himnusz hangjai után Gálffy András, a miniszteri biztos helyettese üdvözli a Ferencvárost és virágcsokrot nyújt át a zöld-fehéreknek. A Ferencváros zászlóval viszonzza a figyelmességét. Gidófalvy Pál miniszteri biztos mond még néhány üdvözlő szót, és Tihaméry sípjelére feláll a két csapat” – kezdte riportját az *Ellenzék*,³⁴ míg a *Keleti Ujság* így foglalta össze a találkozó jelentőségét: „Felejthetetlen ünnepe volt vasárnap az erdélyi sportnak. Csonkaország sportja jelképesen kezét fogott a visszatért erdélyi részek sportjával.”³⁵ Abban minden tudósító és helyszínen jelenlévő szakember egyetértett, hogy a tartalékos ferencvárosiak messze tudásuk alatt teljesítettek, sőt nem is tettek meg mindent a győzelemért. Maga Gidófalvy Pál is megjegyezte, hogy a pesti csapat „hallatlanul pepecselő módon játszott”, Pluhár István fáradtan látta a ferencvárosiakat, míg Ginzery Dénes, a magyar válogatott szövetségi kapitánya egyenesen kijelentette: „A Ferencváros nem teljes erőbedobással játszott.”

Erdély válogatottjának lehengető teljesítménye és látványos diadala összecsengett a sportpolitika szándékaival, hiszen a visszatért területek csapatainak ütőképessége mintegy legitímálta a teljes összeolvasztást az anyaországi futballjával a

³³ Németország–Magyarország 2:2. Keleti Ujság, 1940. október 8. 7.

³⁴ Erdély válogatottja lehengette a Ferencvárost. Ellenzék, 1940. október 14. 7.

³⁵ Erdély válogatott–Ferencváros 6:2. Keleti Ujság, 1940. október 15. 7.

– saját hatalmi pozícióját féltő vagy éppen a felhígulástól tartó – egyesületek képviselői előtt. A kolozsvári napilap értékelése pontosan világított rá a fő tanulságra, egyúttal Budapestnek is üzenve kijelölte az erdélyi labdarúgók útját a magyar válogatottba. „A vasárnapi mérkőzésen kiderült, hogy bizony Erdély futballsportja jelenleg magasabb nívón áll, mint az anyaországé. És ezen a mérkőzésen derült ki, hogy a szövetségi kapitány milyen súlyosat hibázott, amikor – szembehelyezkedve a közhangulattal és minden szakszerűséggel – inkább a letört nagyságokat állította be a magyar nemzeti futballcsapatba, mint a ragyogó képességű és formában lévő erdélyi fiúkat. Bodolának, Spielmannak, Dobainak és a többi erdélyi futballkiválóságoknak a válogatottban van a helye. Futballsportunkban is az erdélyi szellemnek kell utat mutatnia!”³⁶

Mint később kitérünk rá, az említett hármásból Bodola Gyula és Sárvári-Spielmann Ferenc esetében a követelés megvalósult. Tanulságos böngészni a Ferencváros ellen pályára lépő tizenegy nevet, az erdélyi futball korabeli elitjét és részben a városok közötti erőviszonyokat is megismerhetjük belőle. Így állt fel Erdély válogatottja a második bécsi döntés után alig egy hónappal: Hevesi (Nagybánya) – Domján (Nagybánya), Vass (Kolozsvár) – Diményi-Demetrovics (Nagyvárad), Juhász (Nagyvárad), Szaniszló (Kolozsvár) – Lukács (Kolozsvár), Kovács János (Nagyvárad), Sárvári (Nagyvárad), Bodola (Nagyvárad), Dobai (Kolozsvár). Öt nagyvárad, négy kolozsvári és két nagybányai játékos szerepelt a csapatban, viszonylag pontos képet nyújtva az erdélyi futballtérkép meghatározó helyszíneiről. Hogy néhány hónappal később, az NB I-be jutásért vívott harc során Nagybánya háttérbe szorult Nagyvárad és Kolozsvár mögött, részben szintén a budapesti tervek lecsapódásaként értelmezhető.

Anyaországi és erdélyi csapatok reprezentatív mérkőzéseire a következő hónapokban is sor került, Budapesten érezhető szándék mutatkozott arra, hogy megmaradjanak a pozitív Erdély-kép ápolására alkalmas találkozások, még ha bizonyos vonakodást lehetett is tapasztalni a fővárosi csapatok részéről. Így is játszottak például Budapest válogatott–Erdély válogatott vagy Nagyvárad–Budapesti amatőr válogatott mérkőzést, a Ferencváros pedig 1941. június 2-án a népligeti diáksporttelepen 3:1-re visszavágott az Erdély-válogatottnak. A másnapi tudósításokból már hiányzott az októberi cikkeket megtöltő pátosz és lelkesültség, addigra kialakultak az új futballrendszer keretei, a kolozsvári *Keleti Ujság* is megelégedett a következő, igen visszafogott dicsérettel: „Erdély válogatottja megfelelt a várakozásnak.”³⁷

³⁶ Erdély futballsportja jelenleg magasabb nívón áll, mint az anyaországé. *Ellenzék*, 1940. október 15. 7.

³⁷ Ferencváros–Erdély válogatottja 3:1. *Keleti Ujság*, 1941. jún. 4. 7. Ugyanebben a lapszámban olvashatunk arról, hogy a javarészt békéscsabaiakból álló Körösvidék válogatottja Kolozsváron járt, és előbb 4:2-es vereséget szenvedett a KAC-tól, majd 4:1-re kikapott Kolozsvár válogatottjától.

Kevéssé érte el a célját az 1940–1941-es szezon holtidényére kiírt, kezdetben Téli Kupaként, majd Erdély Kupaként futó torna, amellyel a visszatérés ünneplése mellett az erdélyi csapatok mérkőzéshiányát igyekeztek volna pótolni, valamint elősegíteni későbbi beilleszkedésüket a magyar bajnokságba. A zilált állapotokból kifolyólag a tervezett négy egyesületből (Nagyvárad AC, Kolozsvári AC, Nagybányai SE, Marosvásárhelyi SE) csak kettő, a Nagyvárad és a Kolozsvár indult el a versenyen, a kupa további mezőnyét anyaországi egyesületekkel töltötték fel: az „alapszakaszban” részt vett a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság Sportegyesülete (BSZKRT SE), a Weiss Manfréd Futball Club (WMFC), az Elektromos és a Szeged, a döntőben pedig a kiemelt Ferencváros várt a hatos kör győztésére. Erdély képviselői a várakozás alatt szerepeltek, az Erdély Kupát végül a csepeli WMFC nyerte meg. Érdekesség, hogy a győztes együttes csupán egy évvel később, 1942. február 7-én ünnepelte meg a sikert, és – az eseményről beszámoló *Édes Erdély, itt vagyunk!* című cikk híradása szerint – az ünnepi alkalom másodlagos programpontjaként átvette Gidófalvy Páltól az előző évi NB I-es bajnoki elsőségért járó aranyérmeket.³⁸ Az elsőre megmagyarázhatatlannak tűnő késlekedést az Erdély Kupa alacsony megbecsültségével indokolhatjuk, az írásból kitűnő fordított fontossági sorrendet pedig azzal, hogy a hivatalos kommunikációban propagandaérdekből a nivótlan erdélyi tornát vették előbbre a rendes bajnoki szereplésnél.

Noha a program Erdélyhez csak közvetve kapcsolódott, részben a visszacsatolás érzelmi hullámainak késői meglovagolását fedezhetjük fel az 1943-ban, Mátyás király születésének 500. évfordulója alkalmából meghirdetett emlékév kidolgozásában. Az egész sportéletet megmozgató, nyilvánvalóan katonai szempontból kívánatos program bejelentésénél az OSK hangsúlyozta: kevésbé érdeklő a történészek vitája Hunyadi Mátyás pontos születési dátumáról, a sport aktuális igényei miatt az emlékévet 1943-ban tartják. A makacs eltökéltség szintén a politikai szándékot feltételezi. A kezdeményezés több szállal kapcsolódott Erdélyhez és Mátyás király szülővárosához, Kolozsvárhoz. Hogy mást ne említsünk, itt tartotta 1942 végén a programmal kapcsolatos csúcstalálkozóját az OSK Tárczay-Felicides Román miniszteri osztályfőnök jelenlétében. Az emlékév keretében elrendelték, hogy minden szövetség köteles legalább egy versenyét Mátyás királyról elnevezni (a labdarúgásban a Magyar Kupa kapta a Mátyás király emlékverseny nevet, amelyet egyébként aztán még a sportújságok is csak ritkán használtak), továbbá 10 ezer pengőt és Mátyás király-pajzsot ajánlottak fel annak az

³⁸ *Édes Erdély itt vagyunk...!* Nemzeti Sport 1942. február 8. 4. A nap zárásaként – innen idézzük a cikket – „következett a vacsora, amely után Dudás János vezetésével pompás énekkar alakult. Hazafias, bús és víg dalok szerepeltek a műsoron. A késő éjszakai órákig daloltak a fiúk. A legidősebb és a legmegkapóbb dal mindenesetre az Erdélyi induló volt.”

egyesületnek, amely 1943-ban a saját maga által kiválasztott négy sportágban a legjobban szerepel. Meg kell említenünk azt is, hogy idővel az erdélyi futballélet szereplői egyre több jelét mutatták a budapesti sportvezetőkkel és főként a kirendelt tisztviselőkkel szembeni bizalmatlanságnak.³⁹ A szélsőjobboldali politikai hatások sem jelentkeztek olyan közvetlen módon az erdélyi futballélet külsőségeiben, mint például a Magyarországhoz visszacsatolt délvidéki területeken, ahol az NB I-es Újvidéki AC pályáját átnevezték Hitler Adolf sporttelepre.⁴⁰

A csapatok betago­lása az MLSZ versenyrendszerébe

Gyors és határozott intézkedésekre, ugyanakkor a folyamatos változások miatt nagy fokú rugalmasságra volt szükség a visszatért erdélyi országrész sportjának újjászervezésénél. A labdarúgásban néhány hét alatt kellett mindenki számára elfogadható, a zaklatott viszonyok közepette is végrehajtható tervet kidolgozni az erdélyi és székelyföldi csapatok beépítésére a magyar bajnoki rendszerbe. Az átállással járó számos bizonytalanság és a sportegyesületek megbolyduló élete nem tette lehetővé, hogy a csapatokat közvetlenül besorolják az éppen elrajtolt, 1940–1941-es idény bajnokságaiba. Prém Lóránt az OTT elnökeként szeptember 11-én körlevélben rögzítette a sportszövetségek teendőit, a beolvasztás végrehajtását egyértelműen a hatáskörükbe utalva.⁴¹ Nyolc pontot fogalmazott meg a sportági szövetségek számára:

1. a formaságoktól eltekintve, minél hamarabb kapcsolják be az új területek egyesületeit az anyaország sportjába;
2. a legmesszemenőbb tagdíjkedvezménnyel segítsék talpra állásukat;
3. nem feltétlenül szükséges új alapszabályt csinálniuk, megfelel a román is;⁴²
4. mérjék fel a sportlétesítményeken esett károkat, azok helyzetét;
5. találják meg a legcélszerűbb bekapcsolási módot;

³⁹ *Csillag Péter*: Kolozsvári futballmítoszok. Egy rejtőzködő klub jellemrajza, a valós és vélt kötődések szerepe a CFR 1907 Cluj magyarországi megítélésében. *Erdélyi társadalom* 13. (2015) 179–180. A budapesti Erdély-kép torzulásai és az idealizált valóságértelmezés jelei a CFR 1907 Cluj sikereinek értelmezése kapcsán a 21. században is kitapinthatók a kolozsvári futball történetében.

⁴⁰ *Kazi Zsolt*: A délvidéki foci elhallgatott időszaka. Bácska és Bánát labdarúgása 1941 és 1944 között. *Orom* 2021. A Délvidék korabeli futballtörténetéhez megkerülhetetlen forrás sportszakmai fókusszal ugyan, de hitelesen rögzíti a vonatkozó évek történéseit.

⁴¹ Az OTT rendelete az erdélyi sport bekapcsolásáról. *Nemzeti Sport*, 1940. szeptember 12. 1.

⁴² Felfüggesztették a Nagyváradi AC önkormányzatát, miniszteri biztos a NAC élén! *Sporthírlap*, 1942. október 3. 1. Az iránymutatás később érvényét veszítette, jellemző, hogy 1942-ben a Nagyváradi AC-t éppen a magyar alapszabály hiánya miatt vették minisztériumi felügyelet alá. „Tekintetbe vette az OSK azt is, hogy a NAC-nak tulajdonképpen még nincs belügyminiszterileg jóváhagyott alapszabálya, hiszen a NAC tulajdonképpen még a román alapszabálya szerint működik.”

6. a bajnoki rendszert csak a folyó idény befejeztével alakítsák át, de minél hamarabb indítsák el az új egyesületek sportolását, szervezzenek nekik versenyeket, akár szövetségi lebonyolítással is;
7. a kérdésekkel és problémákkal forduljanak az OTT-hez;
8. október 30-ig küldjenek jelentést a visszacsatolással kapcsolatban elvégzett munkáról.

Három nappal az OTT kiadott útmutatásait követően Gidófalvy Pál miniszteri biztos az MLSZ nevében intézett felhívást az erdélyi sportkörökhöz, visszhangozva az újjászervezés Prém Lóránt által kimondott három alapelvét: „Semmi formáság, szeretetteljes támogatás és gyors intézkedés.”⁴³ Az OTT, az MLSZ és a Vallás- és Közoktatási Minisztérium (VKM) magas rangú képviselőinek részvételével 1940. szeptember 16-án megtartották Kolozsváron a lépésekről döntő értekezletet. Az ülésen az alábbi határozatok születtek:

- a második bécsi döntéssel visszatért területekről az 1941–1942-es idényben két csapat szerepel az NB I-ben; ezek kilétét az ideiglenesen életre hívott erdélyi és székelyföldi bajnokság első két-két helyezettje dönti el egymás között 1941 tavaszán körmérkőzéses rájátszással;
- az 1941–1942-es idényben három NB II-es csoportot alakítanak, ezek közül az egyik az 1940–1941-es erdélyi bajnokság nem feljutó egyesületeiből és egyéb kelet-magyarországi klubokból áll majd;
- Nagyváradon, Kolozsváron és Marosvásárhelyen alszövetséget és alosztályt hoznak létre;⁴⁴
- szeptember 29-én és október 6-án budapesti és vidéki együttesek játszanak Erdélyben (a házigazdáknak csak a készkiadásukat kell állni), megrendezik az Erdély Napot, amely során „minden jelentkező városba és faluba ellátogatnak az anyaország csapatai”;⁴⁵
- az egyesületeknek egy évig sem tagsági, sem más díjat nem kell fizetniük;
- a különböző szervezési költségeket az MLSZ állja, utazási segély is igénybe vehető;
- Gálffy András szövetségi megbízott előadásokat tart majd az egyesületi vezetőknek, játékvezetőknek, edzőknek és játékosoknak;
- a két erdélyi csoport beosztására vonatkozó terv alapján szeptember végén, október elején már indul a bajnokság.⁴⁶

⁴³ Vasárnap Kolozsváron beszélnek meg az MLSZ erdélyi kerületének és bajnokságának kérdését. Ellen-zék, 1940. szeptember 14. 2.

⁴⁴ Végül a nagyváradi alosztály megszervezése elmaradt.

⁴⁵ A kezdeményezés felemás megvalósításáról már korábban esett szó.

⁴⁶ A kolozsvári labdarúgó értekezlet határozatai. Nemzeti Sport, 1940. szeptember 17. 1.

A bajnoki rajtra végül október 20-ig várni kellett, ekkor indultak meg a küzdelmek az NB II szintjén kezelt két erdélyi csoportban, a kolozsváriiban és a székelyföldiben, amelynek a szabályok szerint az első két-két helyezette játszatott később selejtezőt a két NB I-es helyért. A kolozsvári csoportot a Nagyvárad AC, a Nagyvárad Törekvés, a Szatmári SE, a Nagybányai SE, a Kolozsvári AC és a Kolozsvári Bástya alkotta. A székelyföldi mezőnyt két részre bontva északi és déli alcsoportot szerveztek, előbbiben a Marosvásárhelyi SE, a Marosvásárhelyi PMTE, a Székelykeresztúri AC, a Székelyudvarhelyi Hargita és a Szászrégeni Turul vett részt, utóbbiban a Sepsiszentgyörgyi Textil, a Sepsiszentgyörgyi Corvin, a Gyergyószentmiklósi SE, a Kézdivásárhelyi SE és a Csíkszeredai TE. A többi csapat a kis körzetekben, Nagyvárad, Szatmárnémeti és Kolozsvár központtal meghirdetett alkerületi bajnokságokba tagozódott (Kolozsváron két csoport indult, a Mátyás-, illetve a Szamos-csoport), a versengés eredménye volt hivatalos határozni az 1941–1942-es idény NB II-be jutó csapatairól.

Az 1940–1941-es átmeneti idényben az NB II-es kolozsvári csoport első két helyén a Nagyvárad AC és a Nagybányai SE végzett, míg a két székelyföldi csoportban a Marosvásárhelyi SE és a Sepsiszentgyörgyi Textil lett az első, így a kiírás szerint ennek a négy csapatnak kellett volna egymással körmérkőzést játszania, hogy eldöntsék, melyik kettő jut az NB I-be. Az eredmények alakulása azonban nem felelt meg a központi akaratnak, amely vezérszerepet szánt Kolozsvárnak az erdélyi labdarúgásban, miként ezt a városban rendezett jó néhány kirakatesemény és az egyértelmű adminisztrációs kulcspozíció is jelezte. Elképzelhetetlennek tűnt, hogy kolozsvári csapat nélkül álljon fel az első, erdélyi egyesületeket is felsorakoztató NB I-es mezőny. Az MLSZ nem habozott utólag átírni az NB I-es selejtező lebonyolítását, kiemelve a csoportját toronymagasan, hibátlan mérleggel, tíz nyert mérkőzéssel, 58:6-os gólaránnyal meggyőző Nagyvárad AC-t, eredményeire való tekintettel biztosítva neki az egyik erdélyi NB I-es helyet. A másik helyért pedig így a két székelyföldi együttes és a Nagybányai SE mellett a kolozsvári csoport harmadik helyezettejének, a Kolozsvári AC-nek is lehetősége volt harcba szállni.

Itt kell felhívni a figyelmet a KAC előrejutását kísérő gyanús körülmények közül az elsőre. A kolozsvári csoport záró játéknapjáig úgy tűnt, hogy a város első számú, reprezentáns csapata, a KAC még a harmadik helyről is lemarad.⁴⁷ Amikor a KAC lejátszotta az utolsó mérkőzését, a táblázat negyedik helyén szerepelt, ám az előtte álló csapatnak, a kolozsvári börtvényházhoz tartozó Bástyának még hátra volt egy találkozója. Nem mellékesen azért rendezték a mérkőzést az eredeti bajnoki

⁴⁷ *Kilhyéni András Péter*: Kolozsvár sport-kultúrtörténete Trianon előtt (1868–1920). Kolozsvár 2012. 143–160. A Kolozsvári AC társadalmi háttere, hagyományai és múltja alapján a város magyar sportéletének zászlóvivője volt.

időszakon túl, mert az MLSZ kerületi ügyvezetője három héttel korábban, április végén úgy határozott, hogy a NAC–Bástya bajnoki találkozót halasszák későbbre – akkor már világosan látszott, hogy az összecsapás dönthet a harmadik hely sorsáról. A Bástya a nagyváradiakkal vívott „pótmeccs” előtt csak jobb gólaránya miatt előzte meg a vele együtt 9 ponttal álló KAC-ot, a 23:19-es gólarány azonban megnyugtatónak tűnhetett a 29:27-tel végző városi vetélytárssal szemben. Meglepetésre azonban az akkor már tét nélkül játszó NAC 7:1-es vereséget mért a Bástyára, és ezzel a KAC-ot segítette a dobogóra.⁴⁸ A futballsövetség kimondta: „A NAC az elért eredményei és a többi erdélyi csapatokkal szemben mutatott messze kimagasló játékereje miatt egyből az NB I-be kerül. [...] Helyére Kolozsvár város kulturális, történelmi és társadalmi helyzetére való tekintettel a város arra legérdemesebb csapatát, a Kolozsvári AC-ot jelöli.”⁴⁹ Ettől fogva nyilvánvalónak tűnt, hogy a versenyben maradt négy csapat közül melyiknek illene az NB I-be jutni. Az egyenes kieséses rendszerben bonyolított rájátszás elődöntőjében a KAC a Marosvásárhelyi SE-t győzte le 3:1-re, a lefújás után Szathmári Elek, a kolozsvári csapat vezetője nem győzte méltatni a találkozó egyik kulcsfiguráját: „Külön kell megemlékeznünk Vass Antal játékvezetőről, aki mintabíraskodást mutatott be.”⁵⁰ Az osztályozó döntőjét a Nagybányai SE tiltakozása ellenére az elvileg semleges Nagyvárad AC pályáján játszották le, a KAC 5000 néző előtt egy vétlen kezezés miatt megítélt tizenegyesgóllal verte meg 2:1-re ellenfelét, és harcolta ki az élvonalba kerülést.⁵¹ A meccstudósításból kiderül, hogy a nagyváradai közönség végig a KAC-nak szurkolt, a NAC pedig olyan ünnepi fogadást rendezett a KAC tiszteletére, amely határozottan jelezte a rendező klub szimpátiáját a kolozsváriak iránt, s egyúttal megmagyarázza, miért tiltakozott a Nagybánya az ellen, hogy a találkozó Nagyváradon rendezzék meg. A következő napokban pedig az ország minden tájáról érkeztek a KAC-hoz a lelkes üzenetek, köztük Gidófalvy Pál miniszteri biztos üdvözlő távirata is: „Szívem egész melegével gratulálok az egyesületnek és a csapatnak vasárnapi pompás teljesítményéhez, mellyel tagja lett a Nemzeti Bajnokságok első osztályának. Kolozsvár múltja és jövője érdekében mindent el kell követnünk, hogy az elkövetkező küzdelmekben megállják a helyüket. Szébb jövőt!”⁵²

⁴⁸ *László Ferenc*: Ezredvégi arcképcsarnok – ezüst- és bronzérmes úton. Szabadság, 2000. augusztus 17. Egy beszédes információ a korabeli futball tisztaságával kapcsolatban: László Ferenc újságíró a magyar bajnoki cím 50. évfordulóját ünneplő nagyváradai futballisták 1994-es összejelenteléről tudósítva idézi a résztvevőket, akik több korabeli mérkőzésről is elismerték, hogy azokon megbeszélte eredmény született.

⁴⁹ Az MLSZ elnöksége még nem tekinti bizonyosnak a bolgár–magyar mérkőzés létrejöttét. Nemzeti Sport 1941. május 29. 1.

⁵⁰ Ünnepelesen fogadták a KAC labdarúgócsapatát. Ellenzék, 1941. június 17. 7.

⁵¹ 2:1 arányban győzött a KAC és ezzel bejutott a Nemzeti Bajnokság I. osztályába. Ellenzék, 1941. június 23. 9.

⁵² Üdvözlő táviratot küldött a KAC-nak Gidófalvy Pál dr. Ellenzék, 1941. június 26. 7.

Az NB I-es selejtezők alakulása folytán a székelyföldi labdarúgás egyértelműen lépéshátrányba került, a térség elszigeteltsége szakmai lemaradással járt, Erdély kettéosztottsága azonban bizonyos jelek alapján egybecsengett az MLSZ elképzeléseivel. „Csak az kerüljön az NB I-be, aki megüti a szintet, Székelyföldnek sem lenne hasznára, ha csapata pofozógép lenne” – írta kommentárjában a Nemzeti Sport 1941 májusában,⁵³ előrevetítve a Gidófalvy Pál szavaiból kiérezhető szövetségi értékelést: „A székelyföldi egyesületek szerencsére belátták a nehézségeiket, és ők maguk indítványozták, hogy a Székelyföld külön csoportot alkosson, és csak a győztes kapjon jogot az NB II-be való felemelkedésre.”⁵⁴ Az 1941–1942-es idény NB II-es beosztásánál végül a Mátyás-csoportban egyedül a Marosvásárhelyi SE képviselte a székelyföldi régiót, miközben a visszacsatolt részek nyugati térségéből ott volt a mezőnyben a Kolozsvári EAC, a Kolozsvári MÁV, a Nagybányai SE, a Nagyváradai Törekvés és a Szatmári SE. Az NB I-ben 1941 és 1944 között egyetlen székelyföldi csapat sem szerepelt.

A futballszakmai aggályok mellett objektív nehézségeket jelentett a székelyföldi egyesületekkel ápolott kapcsolatok elmélyítésében a leküzdendő nagy távolság és a rossz távolsági közlekedés. A második bécsi döntés után súlyos logisztikai gondot okozott, hogy Kolozsvártól keletre az északra forduló határvonal miatt a nép nyelvén Göring-hasként emlegetett mezőségi beszögellés elvágta a vasúti közlekedést Kolozsvár és a Székelyföld között.⁵⁵ Amikor a sportlap szerkesztőségében egy Szombathely–Sepsiszentgyörgy NB I-es mérkőzés elvi lehetőségét emlegették elretentő példaként, valós problémát hoztak szóba.⁵⁶ Hogy megértsük az utazást kísérő gyakorlati akadályokat, hivatkozhatunk Gierling György visszaemlékezésére, amelyben a Marosvásárhelyi NMKTE – utóbb német származása miatt négy év, kilenc hónap szovjet fogságba hurcolt – csapatkapitánya ecsetelte utazásaik kalandos részleteit. Nem volt egyszerű eljutni a háborús viszonyok közepette Marosvásárhelyről a légvonalban is majdnem 450 kilométerre eső fővárosba: a távolsági busszal és vasúttal mozgó csapatnak először Dédára kellett elérnie, onnan haladt tovább Szeretfalvára, majd váltott jegyet a szolnoki átszállással közlekedő pesti vonatra.⁵⁷ Nem csodálkozhatunk, ha a székelyföldi és a budapesti csapatok közötti kapcsolatok meglehetősen lazák maradtak és javarészt alkalmi mérkőzésekre korlátozódtak.

⁵³ Marosvásárhely tiltakozik. Nemzeti Sport, 1941. május 23. 4.

⁵⁴ Az MLSZ elnöke beszél az NB új beosztásáról és az MLSZ nyári munkaműsoráról. Nemzeti Sport, 1941. június 22. 3.

⁵⁵ *Ablonczy B.*: A visszatért Erdély i. m. 176.

⁵⁶ Milyen legyen az NB új beosztása. Nemzeti Sport, 1941. január 28. 1.

⁵⁷ *Csillag Péter*: Oldalvonal i. m. 51–58. Persze az ideális útvonal is csak akkor működött, ha menet közben nem térítették el a szerelvényt a háborús események miatt. Ami az óvohelyeken töltött meccs előtti éjszakákat illeti, az idény során tizenkét mérkőzésen pályára lépő Gierling György elmondása szerint a légópincében nem mindenkinek jutott priccs, a balszerencsésebbek a kemény földön fekvő gyűjtötték erőt a másnapi megméretéshez.

Hátszélben az erdélyi labdarúgás

Sebtében összegyűjtött játékosok, kevés és rossz minőségű pálya, bizonytalan anyagi háttér – ezek jellemezték 1940 őszén a visszatért erdélyi egyesületeket. Felemelésük nemcsak a labdarúgás, hanem az állam érdeke is volt, így Budapestről a háborús viszonyokhoz mérten igyekeztek elősegíteni a helyi klubok felvirágoztatását. A támogatás formáinak széles palettáját mutatta be a központi sportigazgatás: a konkrét pénzbeli és tárgyi juttatások mellett számos stadion-felújítási, öltözőépítési és egyéb infrastrukturális beruházást finanszírozott, de szakmai téren is próbált az egyesületek keze alá dolgozni. A kiküldött előadók, az utánpótlásnevelés ösztökélése és a futballélet szabályainak „testre szabása” egyaránt ezt a célt szolgálta. Az igazsághoz ugyanakkor hozzátartozik, hogy ahogyan nőtték az MLSZ belső gondjai, úgy szorult egyre inkább háttérbe az erdélyi támogatás ügye. Ráadásul nem mindenkinek állt érdekében a vidéki labdarúgás túlzott megerősödése.

A legkézenfekvőbb támogatási eszköz a pénz volt. Az első segélyek, szövetségi akciók után csökkentek az MLSZ lehetőségei, és a felsőbb sportvezetés 1942-es döntéséig várnia kellett arra, hogy újra számottevő segítséget tudjon nyújtani Erdélynek. Mint említettük, az 1940. szeptember 11-én kiadott OTT-rendelkezések között szerepelt egy pont, amely szerint a különböző sportszövetségeknek október végéig jelentést kell adniuk a visszacsatolt területek támogatásával, beillesztésével kapcsolatosan elvégzett munkájukról. A rendelkezésnek engedelmeskedő MLSZ, beszámolója szerint, másfél hónap alatt 39 800 pengőt fordított a sportegyesületek felszerelésére, emellett természetbeni adományokkal is ellátta a klubokat. Az anyaországi mérkőzésjegyek árához hozzácsapott kötelező adományokból, az úgynevezett „székely fillérek” 9000 pengő folyt be.⁵⁸ „Az MLSZ elnöksége úgy határozott, hogy vasárnap az anyaországban lejátszandó labdarúgó mérkőzések jegyeihez 1-20 filléres felárat csatol, hogy az így begyűlt összeggel segítsen a visszatért erdélyi részek labdarúgó sportján. Az MLSZ kérte továbbá az anyaországbeli egyesületeket, hogy lehetőleg felszereléssel is segítsék a Magyarországhoz visszatért, de szegény testvéregyesületeket. [...] Az úgynevezett székely filléreket a viszonzó mérkőzéseken is fogják szedni.”⁵⁹

Ám hogy az összeg a nevéhez híven valóban Székelyföld labdarúgását segítette volna, erősen kérdéses, tekintve, hogy Kiskós Antal, a Kézdivásárhelyi Gábor Áron SE ügyvezető elnöke 1941. májusi nyilatkozatában új ötletként javasolta

⁵⁸ „Erdély Kupa” – ez lesz a téli torna neve és díja. Nemzeti Sport, 1940. október 27. 1.

⁵⁹ Az anyaország megkezdte Erdély segélyezését. Ellenzék, 1940. szeptember 20. 7.

a székely fillérekhez hasonló támogatási mód bevezetését.⁶⁰ Az erdélyi futballra költött mintegy 50 000 pengő jelentőségét bizonyítja, hogy Gidófalvy Pál 1941 márciusában tartott pénzügyi értékelésében arról számolt be, hogy az OTT 60 000 pengőre emelte a labdarúgás éves segélyét.⁶¹ Vagyis a visszacsatolt részek talpra állítása a sportágnak nyújtott teljes állami hozzájárulás öthatodát fel-emésztette.⁶² Bár az árfolyam módosult, iránymutatónak megfelel az adat, amely szerint az MLSZ 1942. évi költségvetése 365 500 pengőre rúgott.⁶³ Az erdélyi labdarúgás megsegítését célzó első támogatási hullám azonban korántsem elégitette ki az igényeket, az MLSZ november végén kénytelen volt újabb áldozatot hozni: bejelentette, hogy csapatonként 500-1000 pengő gyorssegélyt oszt ki.⁶⁴ Ehhez jöttek még a különböző alkalmi támogatások, mint például az 1940 decemberében minden alszövetség részére megszavazott 15 000 pengős juttatás.⁶⁵ A léptékekről képet nyerhetünk, ha figyelembe vesszük az Ablonczy Balázs által hivatkozott adatot, amely szerint a magyar állam az 1941 nyarán betervezett költségvetésében 264 millió pengőt szánt az állami közigazgatásra és az állami üzemekre Észak-Erdélyben és a visszatért keleti országrészekben.⁶⁶

Az MLSZ nagyszabású segélyezési programját számos olyan, többnyire a szövetség keretei között, ritkább esetben „alulról” szerveződő akció kísérte, amely a működéshez szükséges sporteszközökkel és egyéb javakkal igyekezett ellátni a rászoruló egyesületeket, vagy éppen ingyenes orvosi kezelést kínált egyik-másik sérült játékosának. Szemléltetésképpen néhány példát emelünk ki a korabeli sajtóból:

- „»Megmozdult a magyar szív« címmel kommentálják az erdélyi lapok a magyar labdarúgó szövetségnek az erdélyi sportegyletek megsegítésére irányuló akciója első eredményeit. Az MLSZ felhívással fordult az anyaországi sportkörökhöz, hogy ajánljanak fel természetben felszerelési tárgyakat a mindenükből kifosztott és felszerelés híján tétlenségre kárhozott egyleteknek. A kolozsvári »Ellenzék« szerint a nyugati alszövetség egy teljes csapatra való felszerelést és négy futball-labdát, Nagy Zsöle,

⁶⁰ Székelyföld őszinte fia. Nemzeti Sport, 1941. május 15. 4.

⁶¹ Az ifjúság megnyerését állítjuk munkánk tengelyébe – mondja Gidófalvy Pál dr. Nemzeti Sport, 1941. március 11. 1.

⁶² Természetesen az MLSZ anyagi bázisa nem merült ki az állami segélyben, hiszen saját bevételei is jelentősek voltak, a tagdíjaktól kezdve a mérkőzésjegyek jutalékán keresztül a nevezési költségekkel bezárólag.

⁶³ 363.500 pengő az MLSZ ez évi költségvetése. Ellenzék, 1942. január 9. 7.

⁶⁴ Az erdélyi labdarúgócsapat újabb segélyezését jelentette be Kolozsváron Gidófalvy dr. miniszteri biztos. Ellenzék, 1940. november 26. 7.

⁶⁵ Keresztény és nemzeti alapon álló önkormányzatot fog kapni az MLSZ. Ellenzék, 1940. december 10. 7.

⁶⁶ Ablonczy B.: A visszatért Erdély i. m. 175.

- a nyugati alszövetség kapitánya egy futball-labdát, a Ganz pedig 11 pár futballcipőt ajánlott fel.”⁶⁷
- „Az MLSZ húsz teljes rend felszerelést és ötven labdát osztott szét a gyengébb anyagi körülmények között lévő egyesületek között, sőt voltak olyan egyesületek, akik pénzbeli segélyben is részesültek.”⁶⁸
 - „Az MLSZ szeretetsomagai megindultak Erdély felé. Futballcipők, harisnyák, labdák, ingek és más, futballistáknak kedves dolgok voltak ezekben a csomagokban. Ezen kívül sportcikkék vásárlására jogosító bónókat is kapnak az egyesületek, melyek most új felszereléssel indulhatnak az új életnek.”⁶⁹
 - „Száz labdát és tizenegy teljes felszerelést adományozott a felszabadított erdélyi részek ifjúsági csapatainak Bartha Károly honvédelmi miniszter, aki egyébként a legteljesebb elismerését közölte leiratában az MLSZ vezetőivel, hogy olyan nagy gondossággal vették kezükbe Erdély fiataljainak sportolását.”⁷⁰
 - „Tóth Attilát, a Húsos tehetséges ifikapusát, akinek két hónappal korábbi lábtörése nem gyógyult meg rendszeren, az MLSZ Gidófalvy Pál döntésére Budapestre utaztatja saját költségén sportszanatóriumi kezelésre.”⁷¹

Külön kell szólnunk a *Nemzeti Sport* segélyakciójáról, amely civil körökben is megmozgatta a futballtársadalmat, és a felajánlásokból mérhető segítséggel tudott szolgálni az erdélyi egyesületeknek. Kezdődött azzal, hogy 1940. szeptember 15-én a szerkesztőség elhatározta, száz könyvet és száz labdát küld Székelyföld diákjainak. A csomagot csak szeptember végén adták fel, a darabonként húsz pengőt érő ajándékok között szerepelt egy olyan labda is, amelyet a Kolozsváron tartózkodó tordai menekülteknek szántak.⁷² Október 28-án az újság figyelmeztetett, tovább tart a

⁶⁷ Erdélyi sporthíradó. Új Magyarország, 1940. szeptember 26. 8.

⁶⁸ „Erdély futballsportja jelen pillanatban magasabb nívón áll, mint az anyaországé” – írják a fővárosi lapok. Ellenzék, 1940. október 15. 7.

⁶⁹ Megindult az erdélyi egyesületek anyagi segélyezése is. Ellenzék, 1940. október 27. 15. A társadalmi sportért és testnevelésért felelős miniszteri osztályfőnök, Tárczay-Felicides Román ellen későbbi perében az egyik vádpont éppen az volt, hogy rendszeresen jutalékot kapott az egyik tornaszergyártól. „Ez a tornaszergyár szállította országszerte a legtöbb tornaszert és kapta a megbízásokat a kultuszminisztérium testnevelési osztályától.” (Magyar sportemberek fogták el a hazaáruló Felicides Románt és Rajniszt. *Nemzeti Sport*, 1945. május 18. 2.) Elképzelhető, hogy ha valóban működött a titkos üzlet, az erdélyi játékokódás ezen formája is összefüggésben állt vele.

⁷⁰ Száz labdát... kezdetű hír. Ellenzék, 1940. december 17. 7.

⁷¹ Tóth Attila... kezdetű hír. Ellenzék, 1941. február 26. 7. Tóth Attila felkarolása a vártnál nagyobb vállalatot jelentett az MLSZ-nek, a szerencsétlenül járt kapus lába olyannyira nem gyógyult, hogy szövetségi költségén további két alkalommal kellett beutalni Budapestre.

⁷² Megkezdjük a *Nemzeti Sport* 100. könyv és 100 futball-labda ajándékának szétküldését a Székelyföldre. *Nemzeti Sport*, 1940. szeptember 30. 2.

Nemzeti Sport „100 labda és 100 könyv” ajándékmozgalma, tizenkét székely középiskolába már meg is érkeztek a küldemények, amelyeket a címzettek hálásan köszöntek.⁷³ Miközben a lap rendszeresen Székelyföldet emlegetett, a csomagokkal ellátott iskolák nevéből ítélve a teljes visszatért területet értette rajta, ahogyan az MLSZ székely fillérjeinek nagy része is vélhetően az észak-erdélyi térségbe jutott.

A legnagyobb költséggel a sportlétesítmények helyrehozása, a pályák és a lelátók felújítása járt. Sok helyen nem volt elegendő számú labdarúgópálya, a kisebb városokban, falvakban pedig előfordult, hogy nem létezett használható sporttelep. Ha abból indulunk ki, hogy még 1943-ban is csak 31 futballpályával rendelkezett az OSK erdélyi kerülete, három évvel a bécsi döntés után is átlagosan négy csapat használt egyet, ami a hétközi edzések és a zsúfolt bajnoki program miatt súlyos nehézségeket jelentett.⁷⁴ Kolozsváron a KAC mérkőzéseinek otthont adó városi pálya, az egyetemi sportpálya, a Kolozsvári MÁV építendő stadionja és a soha el nem készült Korvin-pálya kapott kisebb-nagyobb állami vagy szövetségi támogatást. Nagyvárad egyetlen használható pályáját, a NAC lerobbant állapotban lévő Erzsébet-ligeti sporttelepét többször igyekeztek helyre hozni, a nagy felújításra azonban az 1942 decemberében kapott jelentős segély készhez vételéig nem gondolhattak. Nagybánya lehetőségeit is az állami pénzinjekció bővítette ki, az 1942–1943 fordulóján megfogalmazott koncepció szerint nagyszabású stadion-építési programmal a várost egyfajta észak-erdélyi sportközponttá növelték volna. A terv további sorsáról nem sokat tudunk, ahogyan arról sem, az 1941 márciusában javaslat szintjén felvetődött, félmillió pengős költségvetéssel építendő, 10 000 néző befogadására alkalmas marosvásárhelyi stadion felhúzásából mi valósult meg.⁷⁵

Minden korábbi segítség eltörpült az 1942. december 6-án foganatosított intézkedés mellett: a legfelsőbb sporthatóság csaknem 700 000 pengő segélyt és támogatást szavazott meg Erdély sportjának. Jelzi az összeg értékét, hogy a gyergyószentmiklósi sportközpont (egyebek mellett menedékház, sportpályát, teniszpályát, úszómedencét foglalt magában) felépítésének teljes költségvetése is csupán 493 400 pengőre rúgott.⁷⁶ Viszonyításnak alkalmas a Magyar Nemzeti Téli Sportközpont Radnai-havasokban zajló építésére fordított költség: a síparadicsom fejlesztésére 1941 és 1944 között majdnem egymillió pengőt költöttek.⁷⁷ Hogy a Miklós-napi rendelkezés bejelentése után az erdélyiek nevében a KAC életében kiemelt szerepet játszó kolozsvári alpolgármester, Vásárhelyi László mondott köszönetet, sokat elárul a háttérben végzett lobbitevékenység irányairól. Különösen

⁷³ 12 székely középiskolának küldtünk labdát és könyvet. *Nemzeti Sport*, 1940. október 28. 3.

⁷⁴ 317 egyesületben sportol Erdély ifúsága az OSK erdélyi kerületében. *Ellenzék*, 1943. június 9. 7.

⁷⁵ Marosvásárhely székely stadiont kér. *Ellenzék*, 1941. március 3. 7.

⁷⁶ HU-MNL-OL-K 720

⁷⁷ *Killyéni András Péter*: Olimpiai álmom a Radnai-havasokban. Bp. 2015. 36.

akkor, ha tudjuk, hogy az említett 700 000 pengőből 400 000-et kolozsvári egyesületek kaptak. „A Mátyás király-sportév megnyitását olyan beruházási program megvalósításával kezdték meg, amelyhez fogható nem volt a magyar sport történetében. Az összes erdélyi sportegyesületek minden áron és minden eszközzel való felemelését határozták el a legfelsőbb sporthatóságok, amelyek közel 700 000 pengő segélyt folyósítanak a kolozsvári és erdélyi egyesületeknek pályáépítésekre, sportlétesítmények emelésére, az egyesületek anyagi helyzetének rendezésére.”⁷⁸

Célzott támogatásról volt szó, pontosan meghatározták, hogy mit mire adnak: a KEAC például 115 000 pengőt kapott öltözőépítésre, 50 000 pengő jutott a városi sporttelep öltözőinek kijavítására, a KAC pedig 14 000 pengőt nyert az Unió utcai⁷⁹ klubhelyisége rendbe hozására. A valóban példátlan segély háttéréről vajmi kevés az ismeretünk, az alkalmat Horthy Miklós névnapjával vagy a Mátyás király emlékével összekötő utalások nyilván nem jelentenek magyarázatot, ahogyan Tárcazy-Felícides Román minisztériumi osztályfőnök hangzatos beszédéből is csak azt szűrhetjük le, hogy a lépésről a Vallási és Közoktatási Minisztériumban, esetleg még magasabb, kormányzói szinten dönthettek. „Nagy öröm volt számomra feletteseim azon megbízatása, hogy Erdélybe jöjtek, mivel minden városhoz és helységhez igen szoros kapcsolatok fűznek. De öröm volt azért is, mert a kultuskormányzat nevében ajándékok hozok, Miklós-napi ajándékot, támogatást a közeljövőben meginduló Mátyás király sportév előkészületeire és az erdélyi, kolozsvári egyesületek nehéz helyzetének fellendítésére. Az ajándék mutatja, hogy mennyire megbecsüljük Erdélyt és rajta keresztül a magyar ifjúságot, amelyben hinnünk kell a végsőig rendületlenül. Ez az ajándék még szorosabb egységbe olvasztja Erdélyt és az anyaországot, és nagymértékben hozzájárul, hogy azon keresztül a magyar ifjúság szívéhez férhessünk, mert nincsen olyan tantárgy, amely alkalmasabb volna erre a célra, mint a sport.”⁸⁰ A magyar labdarúgás rendszerében töltött további bő másfél év alatt Erdély sportja ilyen mértékű segítséget nem kapott. Az OSK a következő évben az 1942-es összeghez képest negyedével kevesebbet, 528 558 pengőt utalt ki az erdélyi egyesületeknek.⁸¹ Az ifjúság honvédelmi nevelésének és a testnevelésnek kinevezett országos vezetője 1943-as erdélyi körútján csak kisebb beruházásokra, javításokra tett javaslatot.⁸²

⁷⁸ Közel 700.000 pengő segélyt és támogatást szavazott meg a legfelsőbb sporthatóság Erdély sportjának! Ellenzék, 1942. december 7. 7. A 700 000 pengő a következőkből tevődött össze: 333 000 pengő pénzbeli, 70 000 pengő értékű tárgyi és természetbeni juttatás a kolozsvári egyesületeknek, valamint 216 000 pengő és 80 000 pengőnek megfelelő sporteszközcsomag más erdélyi egyesületeknek.

⁷⁹ A mai Strada Memorandumai.

⁸⁰ *Vitéz Tárcazy Felícides Román*: Az Erdélynek szánt ajándék mutatja meg legjobban, hogy mennyire becsüljük ifjúságát és rajtuk keresztül a magyar fiatalságot. Ellenzék, 1942. december 7. 7.

⁸¹ Az erdélyi kerület lendületes sportéletéről számolt be az OSK fővárosi ülésén Varga Jenő, a IX. kerület megbízottja. Ellenzék, 1944. február 24. 7.

⁸² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, Töredék iratok (HU-MNL-OL K 305)

A sportolásra alkalmas körülmények megteremtésével párhuzamosan az anyaország sportvezetése hangsúlyt fektetett a minőségi fejlődés elősegítésére is. A feladat nem volt egyszerű, hiszen két irányban kellett megbirkózni a kihívásokkal: egyrészt védtek az erdélyi labdarúgás megmaradt bástyáit, csökkentették az egyesületek kiszolgáltatottságát a – visszatért román válogatott játékosokra ácsingózó – fővárosi klubokkal szemben, másrészt igyekeztek az anyaország futballjának értékeit Erdéllyel is megosztani. A már említett, egyéves tagdíjfizetési mentesség és a közvetlen anyagi támogatás mellett így számos olyan intézkedésre sor került, amelyek a „tartalmi” felvirágoztatást szolgálták.

Mivel még az 1940 szeptemberében tartott kolozsvári értekezlet előtt tette, mondhatjuk, hogy az MLSZ „nulladik” intézkedése volt, hogy rendelkezést hozott az értékes erdélyi labdarúgók Erdélyben tartására, kivéve a tehetős fővárosi klubok várható elszipkázási törekvéseit: „Az erdélyi csapatokat a legnagyobb erkölcsi védelemben fogjuk részesíteni, ezért egy évig egyetlen erdélyi játékos sem igazolhat budapesti egyesülethez. Ezzel az erdélyi labdarúgó sportot akarjuk megerősíteni és színvonalát emelni. Az egyesületeket felkérjük, hogy játékosaikat megfelelő munkaalkalomhoz juttassák.”⁸³ A szigorú, ám rendkívül fontos szabály záloga lett annak, hogy a visszacsatolt területeken élő vagy a bécsi döntés után oda költöző, neves játékosokból Kolozsváron és Nagyváradon ütőképes gárdát tudtak formálni. Ellenkező esetben fennállt a veszélye annak, hogy az átállás nehézségeit nyögő, anyagilag kiszolgáltatott erdélyi együttesektől elcsábítják legjobbjaikat az anyaország hagyományos nagy csapatai. Demjén László, a nagyváradi futball krónikása így értékelt: „Ez az intézkedés a vidéki csapatok tekintetében óriási előrehaladást jelentett, Várad szempontjából különösen, mert a NAC legcsodálatosabb játékosa, Bodola Gyula, a népszerű Dudus Budapest felé kacsingatott, mégpedig a Gamma csapatába akart igazolni. Bodolát két ízben is látták Pesten, 1940 végén és 1941 elején, minden különösebb indok nélkül. Bodola ma azt mondja, amikor erre az időszakra terelődik a szó, hogy Jánossy Bélához jött fel, mert őt még a Venusból úgy tekintette, mintha második apja lett volna.”⁸⁴ Ugyanakkor gyengítette az erdélyi futballisták védelmét, hogy az egy évet nem várták ki, a korlátot már 1940 novemberében gyakorlatilag megszüntették, amikor kimondták: a későbbiekben felbukkanó romániai menekültek az ország bármely együtteséhez azonnal leigazolhatók. Az enyhítést azzal magyarázták, hogy addigra az érintett játékosok sorsa már amúgy is eldőlt, ami többé-kevésbé igaz is volt. „Kimondta a négyes bizottság azt is, hogy [...] a Romániából még elmenekülő játékosok azonnal játékjogot kaphatnak

⁸³ Vasárnap Kolozsváron beszéltek meg az MLSZ kerületének és bajnokságának kérdését. Ellenzék, 1940. szeptember 14. 2.

⁸⁴ *Dr. Demjén László: A Nagyváradi AC a magyar nemzeti bajnokságban 1941–44.* Kecskemét 1989. 21.

az ország bármely egyesülete részére. Ez most már nem sérti az erdélyi egyesületeket, melyeknek játékosait már leigazolták, annál is inkább, mert menekült játékosok természetesen Erdélyben is tovább igazolhatók.”⁸⁵

Elhidegült magyar–román futballkapcsolatok

A sors fintora, hogy 1940 augusztusát megelőzően az utolsó mérkőzését éppen Romániával játszotta a magyar válogatott. Az Üllői úton, 20 000 néző előtt megrendezett, 2:0-s magyar sikert hozó barátságos mérkőzésen a vendégek tizenegyében három olyan játékost találunk, aki a bécsi döntés után magyarországi csapatoknál kötött ki: Juhász Gusztávot (NAC), Demetrovici-Deményi Rudolfot (NAC),⁸⁶ Spielmann-Sárvári Ferencet (NAC). (Valamint ott látjuk a román együttesben az 1930 és 1933 között a magyar válogatottban szereplő Barátky Gyulát, a Rapid București csatárát, azon kevesek egyikét, akik magyarként a bécsi döntés után is megmaradtak román csapatuknál.) A magyar és a román futballvezetés baráti érintkezése ezzel a találkozóval hosszú időre lezárult, 1945-ig kizártnak tűnt, hogy a vitás ügyek mellett egyébről is szó essen közöttük. A válogatott programján gondolkodó Fábíán József szövetségi kapitány például 1943-ban három ellenfelet azonnal kihúzott: „A románokkal, a szlovákokkal és a horvátokkal nem mérkőzünk.”⁸⁷ Egy a *Sporthírlapban*, az ifjúság iskolai nevelésével foglalkozó cikkből élesen kirajzolódik a két állam között húzódó, sportban is mutatkozó szakadék: „Az idegen hatalom alá került magyar ifjak a sport keretében honvédelmi előkészítésben nem részesültek, sőt a megszállók mindent megtettek azért, hogy az ott élő magyar ifjúság magyar szellemű testi és lelki kialakulását megakadályozzák. Ilyen körülmények között kétszeres feladat várt a visszacsatolt területek iskoláira, mert hiszen nem csak húszévnyi ellenkező irányú hatást kellett ellensúlyozni, hanem szinte a romokból kellett hetek, hónapok alatt a magyar ifjúságot a sporton keresztül is beilleszteni a magyar élet vérkeringésébe.”⁸⁸

A határok átrajzolódása után a lakosság számottevő része igyekezett nemzetisége szerint betagozódni az etnikai hovatartozásának megfelelő országba,⁸⁹ és a vándorlási folyamat a labdarúgók esetében is nyomon követhető. Azok a magyar játékosok, akiket „odaát” hagyott a második bécsi döntés, tucatjával költöztek Észak-Erdélybe és választottak maguknak új csapatot (kis hányaduk egyenesen Budapestre

⁸⁵ Minden romániai menekült bárhova leigazolható. *Ellenzék*, 1940. november 8. 7.

⁸⁶ Demetrovicsként is ismert.

⁸⁷ Minden valószínűség szerint február 28-án kezdődnek a bajnokságok. *Ellenzék*, 1943. január 9. 11.

⁸⁸ Hogyan sportol a visszatért területek ifjúsága? *Sporthírlap*, 1942. augusztus 8. 4.

⁸⁹ *Sárándi Tamás*: *Harc a városért*. 2007. (<https://bit.ly/3mTiq9>, letöltés 2022. szept. 1.) Megindult Kolozsváron is a „tisztulási” folyamat, 1941-ben a 114 984 lakosból 98 502 magyar volt, és csak 11 255 román.

igyekezett), a visszacsatolt területeken élő, elenyésző számú román futballista pedig próbált minél hamarabb a határon túl boldogulni.⁹⁰ A sajtócikkekéből kiderül, hogy a magyar és a román futbalszövetség között hónapokig húzódozó vitát gerjesztett a költöző játékosok státusza, a román fővárosban rossz néven vették, hogy jó néhány addig bukaresti klubban szereplő, a Román Labdarúgó Szövetség kötelékébe tartozó magyar labdarúgó a második bécsi döntés után erdélyi egyesülethez igazolt át. A bukaresti futballvezetők minimum anyagi kárpótlásra tartottak igényt, de – mint a kolozsvári újság alábbi híre is igazolja – felszólították a magyar felet az érintett játékosok eltiltására is. „Érdekes levél érkezett az MLSZ-hez tegnap a román szövetségtől. Ebben a románok a következőket írják: »Tudomásunkra jutott, hogy Bodola, Spielmann, Kovács, Juhász és Dobai nyilvános mérkőzésen is szerepelt a NAC, illetve a KAC színeiben. Mivel a nevezett játékosokat román egyesületük ez ideig még nem adta ki más egyesület részére, kérjük az MLSZ-t, hogy az öt játékost a nyilvános szerepléstől eltiltani szíveskedjék mindaddig, amíg egyesületük őket ki nem adja.« A románok kérését az MLSZ tudomásul vette, de miután valamennyien menekült játékosok, így azok azonnal igazolhatók bármelyik erdélyi egyesülethez, és úgy a NAC, mint a KAC már le is igazolták fenni játékosait, akik részt vehetnek mindennemű mérközéseken.»⁹¹ Az OTT négyes bizottsága arra jutott, hogy nem tiltja el a Romániából Magyarországra költöző játékosokat, ám mivel a kérdés Észak-Erdélyből Romániába mozduló futballistákat is érint, javasolja az MLSZ-en keresztül egy semleges helyszínen, Belgrádban rendezendő magyar–román konferencia megtartását. Az *Ellenzék* információi szerint a román kérés 75 labdarúgóra vonatkozott, az MLSZ azonban mereven elzárkózott annak nyílt teljesítésétől, összhangban az L. Balogh Béni által megfogalmazott kompromisszumkerülő presztízspolitizálással, a magyar–román viszonylatban kibontakozó „idegháborúval”.⁹² A magyar szövetség álláspontját ez a mondat foglalja össze: „Az MLSZ ragaszkodik ahhoz az álláspontjához, hogy a visszatért területekről származott játékosoknak játékedélyt ad, mert hiszen idetartozóságuk érzésének már akkor jelét adták, amikor a visszatért területre költöztek.”⁹³ A magyar–román üzenetváltások során visszatérő témát kínált a névváltoztatások (a kritizáló fél szemszögéből nézve, akkori szóhasználattal élve: „névelferdítések”) problémája, amely elsősorban az

⁹⁰ L. Balogh Béni: *Küzdelem Erdélyért*. Bp. 2013. 34. Jellemző a Dél-Erdélyben román fennhatóság alatt maradt magyarok hangulatára Kacsó Sándor író brassói visszaemlékezése: „Két nap alatt elrepültek [...] a székely leányok és szolgálégyenyek, mint ősszel a fecskék. [...] A riadalom azonban [...] olyan megállapodott, családot alapított, tűzhelyet vert, Brassóban megtelepedett székelyek között is megvolt, akiknek már egy kis házzal, gazdasági felszereléssel, műhelycecskével, bútorokkal, esetleg állataikkal együtt kellett volna kiszakadniok Brassóból.”

⁹¹ Érdekes levél... kezdetű hír. *Ellenzék*, 1940. október 9. 7.

⁹² L. Balogh Béni: *Küzdelem Erdélyért* i. m. 10.

⁹³ 75 erdélyi játékost követel vissza a román szövetség. *Nemzeti Sport*, 1940. október 25. 1.

idegen hangzású nevek magyarítását vagy az elrománosított nevek visszamagyarítását, illetve a magyar nevek elrománosítását takarta.⁹⁴ A névátírások olyan zavaros helyzethez vezettek, mint Csákány Jenőé, a KAC játékosáé, akit az akkori román és magyar sajtóban a következő neveken szerepeltettek: Sckany, Sakani, Scakany, Szakany, Csakany, Ciocan, Ciocani, Ciaclani, Tacani, Cioclanu, Ciacon.⁹⁵ A felvetett belgrádi értekezlet végül alighanem elmaradt, a magyar sajtó szűkszavú és kissé ködös híreiből azonban tudjuk, hogy a Román Labdarúgó Szövetség képviselőiben Telea Virgil sportvezető 1941 májusában Budapesten egyeztetett az MLSZ vezetőivel a román sérelemről. „Értesülésünk szerint a Romániából Magyarországra került játékosok igazolása ügyében tárgyalt” – írta a *Nemzeti Sport*,⁹⁶ megegyezésről vagy bármilyen érdemleges fejleményről azonban nem esett szó. Sérelemnek és nyilvánvaló szakmai veszteségnek számított román szempontból a válogatottat cserélő játékosok választása: a vizsgált időszakban a korábbi román válogatottak közül Bodola Gyula, Kovács I Miklós, Marosvári Béla és Sárvári-Spielmann Ferenc játszott magyar színekben. Perényi-Pecsovszky József és Mészáros Ferenc az átmeneti években mutatkozott be magyar oldalon, és később lett román válogatott, Tóth III Mátyás 1939 és 1943 között Magyarország, 1946-ban Románia, 1947–1948-ban ismét Magyarország képviselőjében szerepelt.

Nagyvárad és Kolozsvár tündöklése

Futballszakmai szempontból az 1940-ben visszatért partiumi és erdélyi országrész leglátványosabb sikerét az 1943–1944-es idény hozta el: a Nagyvárad AC – a Budapest vonzaskörzetén kívül eső csapatok közül elsőként – megnyerte az NB I-es bajnokságot, a bajnoki bronzérmes Kolozsvári AC pedig a döntőig jutott a Magyar Kupában. A kolozsváriak mindkét terepen a Ferencvárossal szemben maradtak alul, az NB I-ben rosszabb gólarányuk miatt bukták el a második helyet, a kupadöntőben pedig a budapesti 2:2 után a kolozsvári KEAC pályáján (1:3)

⁹⁴ *Csillag Péter*: Kolozsvári futballélet 1945 előtt. (<https://bit.ly/41F6aJm>, letöltés 2022. aug. 31.) Az eredeti nevet tulajdonosa sokszor „vitte magával”, a lapokban gyakran kötőjellel elválasztva, együttesen említették az idegen és a magyar változatot. A második bécsi döntés és a világháború vége között a következő kétnevű erdélyi – vagy erdélyi, illetve romániai kötődésű – játékosok szerepeltek NB I-es magyar csapatokban: Demetrovics-Deményi Rezső (NAC), Scherz-Fuszek Kamill (NAC), Fernbach-Ferenczi Antal (KAC, NAC), Marksteiner-Marosvári Béla (WMFC), Pecsovszky-Perényi József (NAC, KAC), Prassler-Praszler Gyula (Nagybánya), Reinhardt-Radnai János (Újvidék, KAC, KMSE), Sepci-Sepsy András (Nagybánya), Simatoc-Szegedi Miklós (NAC, Nemzeti Vasas), Slivat-Szilvási József (Gamma, Budafok), Spielmann-Sárvári Ferenc (NAC), Stiebinger-Barna János (Elektromos, NAC), Turner-Tolnai Béla (KAC), Weber-Vécsey Adolf (Kispest, NAC), Weimbach-Verbőczy Gábor (KAC).

⁹⁵ *László Ferenc*: Ezredvégi arcképcsarnok (10/i). Ezüst- és bronzérmes úton. Szabadság, 1999. augusztus 14.

⁹⁶ Magyar–román labdarúgó-tárgyalások. *Nemzeti Sport*, 1941. május 22. 2.

szenvedtek vereséget. A Nagyváradi AC felvirágoztatása jelentős részben Jeney Rezső elnök érdeme, aki fakereskedésében és fatelepén a legtöbb játékosnak munkát tudott adni – a helyi zsidóság hagyományos támogatásának visszaszorulásával ez egyre többet jelentett.⁹⁷ Kitapintható azonban bizonyos budapesti segítség is, amely egy figyelemre méltó sajtóforrás alapján akár a román futballszevetség kompenzálását is jelenthette a NAC-kulcsjátékosokért. Ajtay Gyula, a NAC miniszteri biztosa 1943-ban nyílt levélben fordult a *Sporthirlap* szerkesztőségéhez az egyesület ellen felhozott vádak ügyében, a problémákért a klub korábbi vezetését hibáztatva. „Célzatos az a beállítás is, hogy a NAC másfél év alatt 75 ezer pengő segélyt kapott, mert ennek a segélynek az összege kevesebb, és ezt is az 1940–41–42 és 1943 évek folyamán kapta, és ezeknek legnagyobb részét a régi vezetőség a megszállt területeken szétszórtan élő magyar játékosok hazahozatalára [kiemelés tőlem: Cs. P.] és az egyesület keresztény alapokra való átállítására használta fel.”⁹⁸

A szevetség gesztusokban mutatkozó törődését sokszor érezhette a Kolozsvárt országos szinten képviselő KAC is: 1944-ben például, miután elbukta a Ferencváros elleni Magyar Kupa-döntőt, az MLSZ-től mintegy kárpótlásképpen az igazi kupa kicsinyített mását vehette át. Ugyanebben az évben a KAC öt másik NB I-es csapattal együtt megkapta a szevetség Mátyás király-díjnak nevezett sportszerzési elismerését, amelyet az alsóbb osztályú együttesek közül a KEAC is elnyert. A közhangulatra jellemző, hogy az anyaországi sajtó a megfogalmazott szakmai kritikái ellenére látványosan ünnepelte a pillanatot, amikor 1943 őszén a KAC a listavezető NAC sarkába ért, és így a két egyesület kisajátította az erdélyieknek a bajnoki tabella első két helyét: „Erdély labdarúgása büszke lehet képviselőire, hiszen az NB I táblázatának az élén két erdélyi csapat áll.”⁹⁹

Az erdélyi futball dicső időszaka azonban nem tartott sokáig, 1944 őszén a közeledő keleti front elérte a térséget, az 1944–1945-ös országos bajnokság félbeszakadt, az NB I helyére kiírt, végül szintén befejezetlen hadibajnokságban már csupán budapesti csapatok szerepeltek. Az előző évek meghatározó nagyváradi és kolozsvári játékosai közül sokan elindultak a magyar főváros felé, a hátrahagyott területeken pedig az újabb hatalomváltás nyomán 1945 tavaszán már ismét a román futballrendszer keretei között szervezték újjá a labdarúgást.¹⁰⁰

⁹⁷ „A NAC megalakulása óta a zsidó vezetők óriási szerepet játszottak a NAC fejlődése és fennmaradása érdekében.” *Papp László: A nagyváradi Atlétikai Club története. Nagyváradi 2010. 13.*

⁹⁸ „A Nagyváradi AC-ot nem kell megmenteni, mert fennmaradása mecénás nélkül is biztosítottnak látszik.” *Sporthirlap, 1943. május 29. 3.*

⁹⁹ Erdély labdarúgása büszke lehet képviselőire. *Nemzeti Sport, 1943. október 26. 5.*

¹⁰⁰ *Csillag Péter: Kolozsvár magyar futballélete (1940–1945). ME.dok 6. (2011) 69–70.* A labdarúgók jelentős része is betagozódott a román futballéletbe. A Kolozsvári AC játékosainak zöme visszatért az erdélyi városba, 1945 júniusában a kolozsvári munkásválogatott néven négyes tornán szereplő együttes névsora szinte megegyezett a KAC egy évvel korábbi csapatával.

ISSUES OF FOOTBALL IN TRANSYLVANIA
AFTER THE SECOND VIENNA AWARD (1940–1945)

By Péter Csillag

SUMMARY

The Second Vienna Award, proclaimed on 30 August 1940, led to the emergence of a particular situation in Hungarian football: the territories annexed to Hungary from Romania in Székelyföld, Northern Transylvania and the Partium both enlarged the sport's territorial network and redrew the existing relations. The junction of the mother county and the newly returned parts in terms of football organisation pointed beyond the administrative and sports-organisational framework, providing excellent opportunities for expressing intellectual-cultural unity and for communicating political messages. In the background, however, fissures emerged, partly as a result of the inequality between the power centre at Budapest and the Transylvanian football life that depended on financial assistance. A vital aspect of the topic is, moreover, the gradual marginalization and suppression of those clubs and sports-personalities in Transylvania which had Jewish background. A symbolic moment of the period examined here is the year 1944, when the Athletic Club of Nagyvárad (Nagyvárad Atlétikai Club, NAC) won the Hungarian National Championship, with the Athletic Club of Kolozsvár (Kolozsvári Atlétikai Club, KAC), which had won the silver medal in the National Cup, finishing in third place.